

KOERSDOCUMENT GOOI EN VECHTSTREEK

Conceptversie februari 2021

INHOUD

Voorwoord

Leeswijzer

1. Kwaliteiten behouden, versterken en ontwikkelen
2. Sterk netwerk van steden en dorpen
3. Robuust en vitaal landelijk gebied
4. Blauwe draad door het gebied
5. Totaalbeeld ontwikkellijnen
6. Onderzoeksgebieden
7. Vertaling koers naar bovenregionaal schaalniveau

Bijlagen

Proces

Begrippen

Historische context

Bovenregionale context

Bronvermelding

Colofon

Voorwoord

Koersdocument als houvast en inspiratie

Inwoners van Gooi en Vechtstreek identificeren zich sterk met de regio en bewegen zich voor werk, voorzieningen en ontspanning door het gebied. De vraagstukken die spelen in deze leefomgeving stoppen niet bij gemeente- of provinciale grenzen. Daarom is het belangrijk dat overheden samenwerken en ontwikkelingen afstemmen. Dit uitgangspunt wordt met de invoering van de Omgevingswet ook wettelijk verankerd.

De Omgevingswet vraagt ook om een samenhangende blik op de toekomst en één visie waarin dit toekomstperspectief wordt beschreven, de omgevingsvisie. In deze omgevingsvisies geven de raden richting aan de toekomstige ontwikkeling van de gemeenten en daarmee voor een stukje ook richting aan de regio. Daarom zijn de gemeenten in 2017 een samenwerking op de omgevingsvisie gestart.

In een intensief proces hebben Regio Gooi en Vechtstreek en de gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdmeren in een aantal fases samen onderzocht, geanalyseerd, regionale opgaven benoemd en een koers uitgezet. Medeoverheden, maatschappelijke organisaties en diverse experts hebben op diverse momenten meegedacht, geadviseerd en gereageerd. Dit heeft geleid tot een betere documenten. We zijn hun daar zeer erkentelijk voor.

De kwaliteit van de leefomgeving in de regio is hoog en onderscheidend. Dat vormt onze belangrijkste ambitie: kwaliteiten behouden, versterken en ontwikkelen. Het koersdocument start met dit gezamenlijk vertrekpunt.

Dit koersdocument is geen blauwdruk hoe de regio er over 20 jaar uitziet. Dat is niet te voorspellen en ook niet het doel van dit document. Het kan wel houvast bieden hoe de regio kan omgaan met de vraagstukken die op het gebied afkomen. Het koersdocument vormt daarmee een bouwsteen voor de omgevingsvisies van de gemeenten. Wij hopen dat dit document een nuttige en inspirerende bijdrage levert aan de ontwikkeling van gedragen beleid over regionale opgaven.

Bestuurlijk trekkers project samenwerking omgevingsvisie

.....
Jan Klink, wethouder Wijdmeren

Jorrit Eijbersen, wethouder Gooise Meren

Dit koersdocument en alle informatie over de samenwerking omgevingsvisie is te vinden op www.regiogv.nl/koersdocument

Leeswijzer

Opbouw koersdocument: Van ambitie naar ontwikkellijn

Het koersdocument start met de algemene ambitie, kwaliteiten behouden, versterken en ontwikkelen. Om deze ambitie waar te maken zijn er diverse opgaven en liggen er kansen. Aan de hand van drie samenhangende ontwikkellijnen geschetst hoe deze ambities kunnen worden ingevuld. In deze ontwikkellijnen komen de acht thema's terug uit de analyses die voor dit koersdocument zijn gedaan.

- De ontwikkellijn Sterk netwerk van steden en dorpen gaat over de thema's die met verstedelijking te maken hebben (wonen, werken, mobiliteit).
- In de ontwikkellijn Robuust en vitaal landelijk gebied ligt de focus op thema's in het buitengebied (landschap/cultuurhistorie, biodiversiteit, veenoxidatie).
- De ontwikkellijn 'Blauwe draad door het gebied' raakt zowel het stedelijk als het landelijk gebied (klimaatverandering/energietransitie en water).

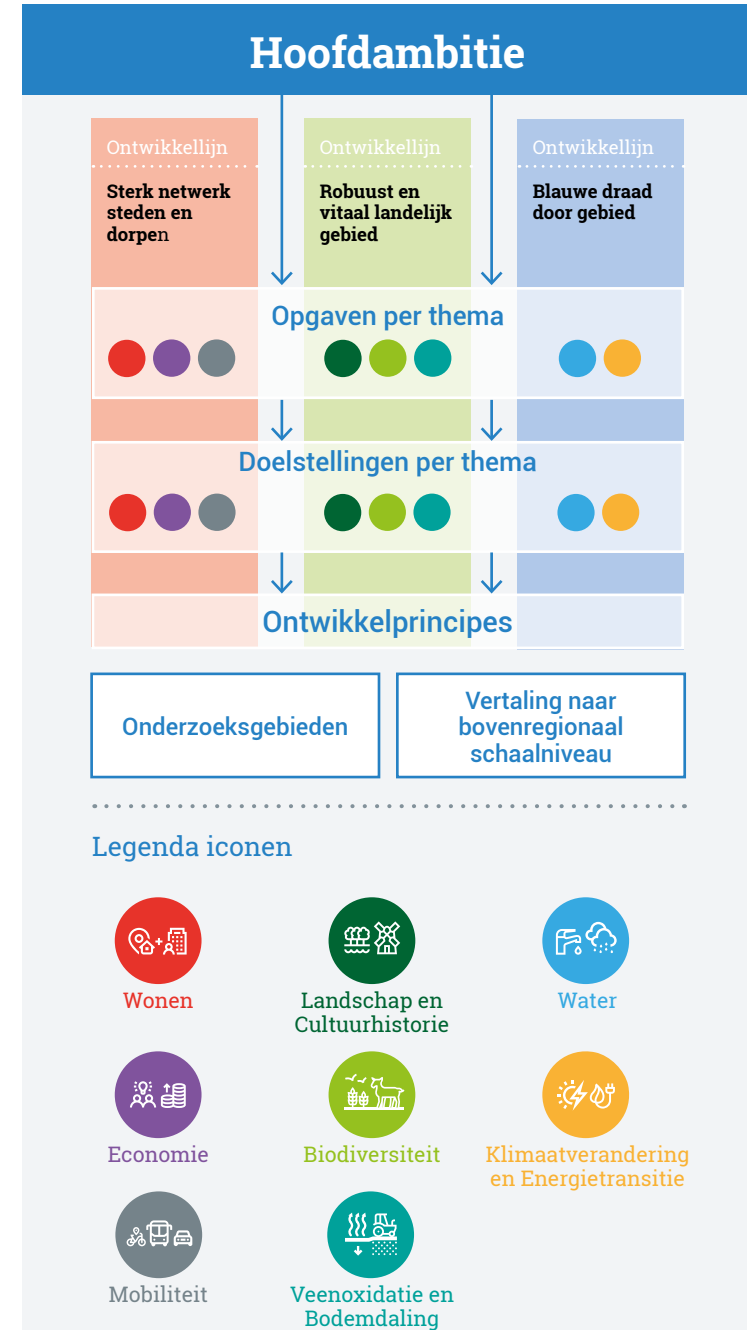
Iedere ontwikkellijn geeft per thema de opgaven en doelstellingen die bijdragen aan de hoofdambitie. Vervolgens worden oplossingsrichtingen beschreven aan de hand van ontwikkelprincipes. Een ontwikkelprincipes zijn te lezen als strategische adviezen over de richting waarin oplossingen zitten van één of meer doelstellingen. In een ontwikkellijn wordt zo het 'wat en waarom de regio iets wil' (ambitie en doelstellingen) vertaald naar hoe dat zou kunnen (ontwikkelprincipes).

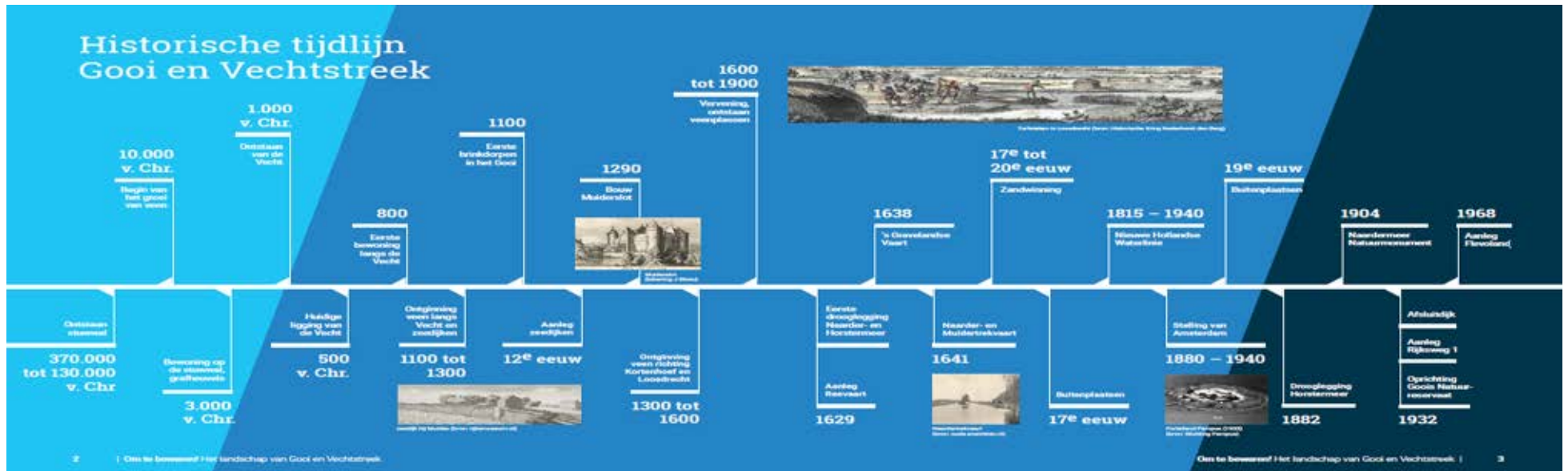
Onderzoeksgebieden

Op basis van de benoemde regionale opgaven en ambities zijn onderzoeksgebieden genoemd waar regionale opgaven en ambities elkaar raken. Dit kunnen gebieden zijn waar regionale samenwerking nodig is, of waar (al) inspirerende ideeën voor oplossingen zijn bedacht, een locatie die nader onderzoek vergt, of juist een concreet project. Deze gebieden en wat daarover hierna is opgeschreven dienen ter inspiratie voor eventuele vervolgstappen én andere projecten, zowel lokaal als regionaal.

Vertaling naar regionale inzet

In het landelijke speelveld is het belangrijk om gezamenlijke belangen met een stem te verdedigen. In het verleden is de regio daarop verschillende momenten in geslaagd. De opgaven en bestaande ambities uit het koersdocument zijn in dit hoofdstuk vertaald naar een regionale inzet.

AFBEELDING WORDT GEWIJZIGD

Continue ontwikkeling van de leefomgeving

De fysieke leefomgeving is geen statisch gegeven maar kent veel dynamiek. Sommige processen die nu plaatsvinden zijn al eeuwen geleden ingezet, andere komen voort uit actualiteiten en nieuwe inzichten. De waardering en kijk op de leefomgeving verandert ook. Functies ontstaan en verdwijnen.

Ook de ontwikkeling van Gooi en Vechtstreek begint niet vandaag, maar is een proces wat al eeuwen bezig is. Zo is de Gooise stuwwal door de eeuwen een afwisseling geweest van open en begroeid gebied onder invloed van de Erfgooiers. In het veengebied heeft de ontginning gezorgd voor transformaties, waar land water werd en water zelfs land. De nabijheid van Amsterdam en Utrecht geeft een eigen dynamiek. Het gebied kent een aantal schielsprongen in verstedelijking, gestart met de spoorlijn uit Amsterdam.

In de huidige tijd is de ruimte schaars geworden en komen ontwikkelingen zoals klimaatverandering in een hoger tempo dan ooit op ons af. We hebben tegelijk ook meer kennis en de kans om te anticiperen. Een stip op de horizon geeft daarbij houvast en perspectief.

KWALITEITEN BEHOUDEN, VERSTERKEN EN ONTWIKKELEN

De kwaliteit van de fysieke leefomgeving in Gooi en Vechtstreek is hoog. De regio heeft een grote variatie in woonmilieus. De steden en dorpen verschillen onderling sterk, door ligging, ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling, ze hebben een sterke eigen identiteit.

Gooi en Vechtstreek kenmerkt zich van oudsher als een woon-werk regio. De ontwikkeling van de media is in de regio gestart. Grote delen van de regio zijn direct via spoor, openbaar vervoer, fiets of hoofdwegennet te bereiken en goed verbonden met Amsterdam, Utrecht, Almere en Amersfoort. Ook dit is een goed vertrekpunt voor een aantrekkelijk woon- en werkklimaat.

De kwaliteit van de kernen is onlosmakelijk verbonden met het omliggende landschap. De Nederlandse natuurbeweging is in onze regio ontstaan. De kwaliteit van natuur en landschap is hoog, diverse gebieden hebben een nationale of zelfs internationale beschermde status. De verscheidenheid aan landschapstypen en cultuurhistorische gelaagdheid en de kwaliteit daarvan in een relatief klein gebied in de verstedelijkte Randstad maakt Gooi en Vechtstreek bijzonder.

Deze kwaliteiten bieden een sterke basis voor ontwikkeling, maar zijn ook kwetsbaar. De regio zal zich moeten blijven ontwikkelen om de bestaande kwaliteiten te versterken en nieuwe toe te voegen. Met de opgaven die op de regio afkomen is dit een grote uitdaging.

De regio wil zich daarbij blijven onderscheiden door betekenisvol te zijn in zowel stedelijke als landschappelijke ontwikkeling en duurzame ontwikkeling.

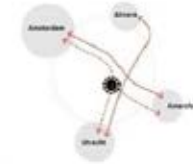
Kwaliteiten Gooi en Vechtstreek

UNIEK LANDSCHAP

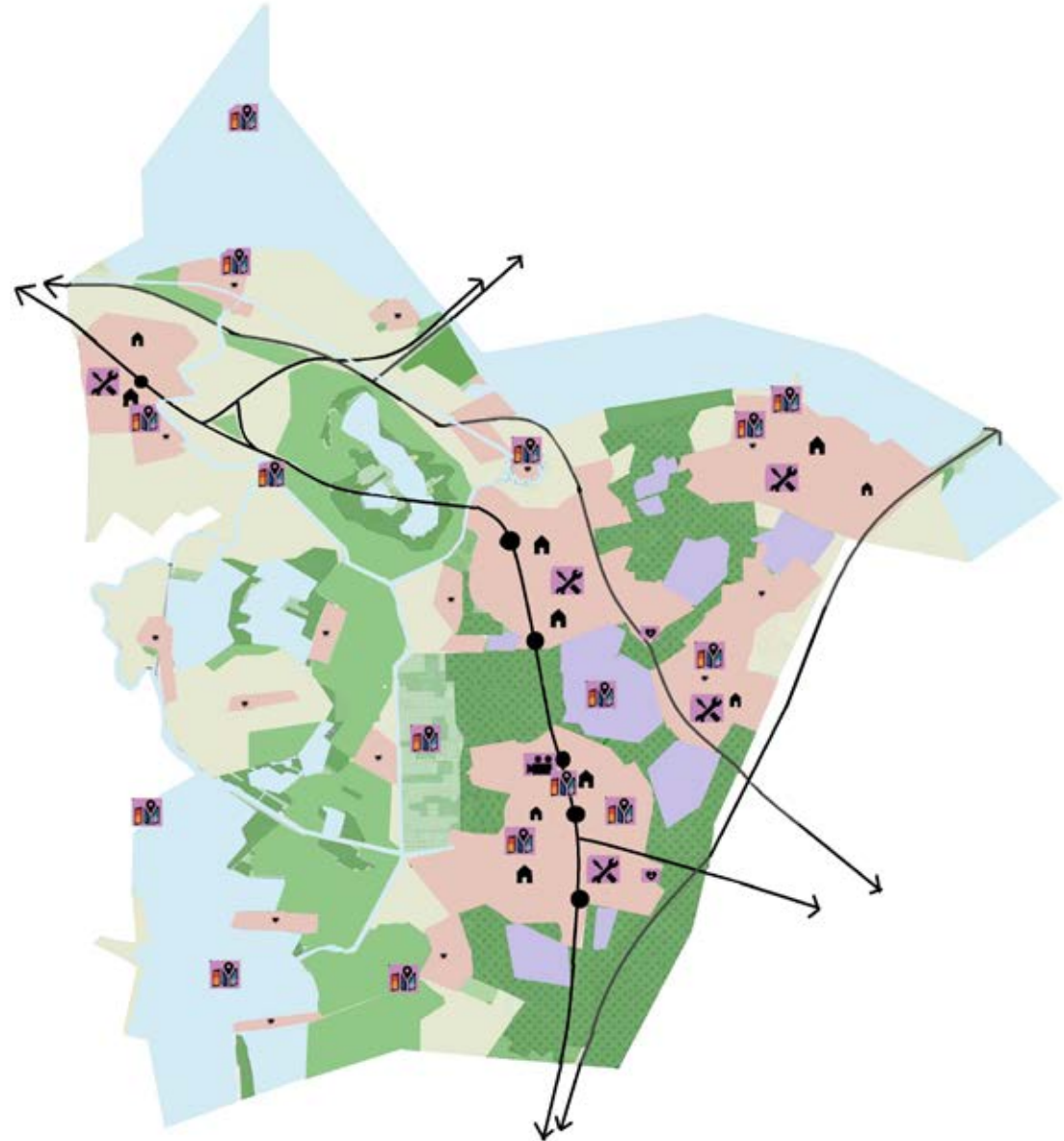
DIVERSITEIT AAN KERNEN

STRATEGISCH GELEGEN

STERK PROFIEL

STERK NETWERK VAN STEDEN EN DORPEN

De inwoners van Gooi en Vechtstreek bewegen zich door de regio voor hun werk, voorzieningen of om te recreëren. Ook de woningmarkt kent een belangrijke regionale component. Met het schaarser worden van de ruimte, maar ook door veranderingen op het gebied van digitalisering en demografie, wordt het steeds belangrijker om wonen, werken, voorzieningen en mobiliteit in samenhang te bezien.

De regio heeft een eigen dynamiek en ambities. Daarnaast maakt de regio ook onderdeel uit van een metropool die zich op de schaal van de randstad aan het vormen is. Het is van belang en tegelijkertijd een opgave om de kernen in onze regio hun identiteit te laten behouden en zo mogelijk te versterken, terwijl inwoners en bedrijven wel gemakkelijk toegang hebben tot regionale voorzieningen en beschikken over een goed mobiliteitsnetwerk. Anders gezegd: *Hoe bewaak en versterk je de lokale identiteit in een omgeving en context die grote ontwikkelingen doormaakt?*

Stedelijke ontwikkeling kan oplossend bijdragen aan andere opgaven, zoals het vergroten biodiversiteit of verduurzaming van de gebouwde omgeving. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met thema's als gezondheid, een goede bereikbaarheid voor goederenvervoer of klimaatadaptatie.

In deze ontwikkellijijn staan doelen op het gebied van wonen, werken en mobiliteit. Ter uitwerking zijn (ordening)principes benoemd die een handvat bieden voor de stedelijke ontwikkeling van de regio op een manier die bijdraagt aan de hoofdambities.

Sterk netwerk van steden en dorpen

Afbeelding: ontwikkeling verstedelijking

Historische context

De strategische ligging tussen de steden Amsterdam en Utrecht heeft een grote invloed gehad op de verstedelijking in het gebied. De aanleg van de Gooilijn (1874) leidt tot een grote schaa sprong omdat het wonen in het Gooi aantrekkelijker wordt voor forensen. Er worden diverse villawijken gebouwd. Ook komen er fabrieken en arbeiderswijken. Een tramlijn verbindt de Gooise dorpen met Amsterdam.

Na de woningwet (1901) volgen planmatige uitbreidingsplannen, zoals naar ontwerp van W.M. Dudok in Hilversum. De villawijken en uitbreidingsplannen zijn nu hoog gewaarde stedelijke gebieden. In deze tijd is al de basis gelegd voor de 'groene contramal'

door het beschermen van natuurgebieden. In deze periode veranderen de dorpen ook van karakter. Hilversum en Bussum maken een grote groei in inwoners door. Laren en Blaricum ontwikkelen zich als kunstenaarsdorpen, Huizen maakt de overgang van vissersdorp naar industrie. Muiderberg wordt een aantrekkelijke badplaats.

In de wederopbouwperiode worden de rest van de enges in het Gooi bebouwd. In Muiden en Weesp kan ook buiten de vesting worden gebouwd. Na de aanwijzing tot groeikern (1967) breidt ook Huizen en later Blaricum fors uit op de meentgronden. Ook in de Hilversumse meent, Kerkelanden en het buitendijkse gebied in Muiderberg en Naarden komen wijken. Ook komen grote bedrijventerreinen in ontwikkeling, zoals het Mediapark en grote terreinen

in Weesp. In de Vechtstreek ging de verstedelijking minder snel. Loosdrecht en Kortenhoef groeien het sterkst. De oorspronkelijke lintbebouwing wordt ook steeds dichter. De oude kernen Laren en Blaricum kennen een meer organische ontwikkeling met veel kleinere bouwplannen.

In 1932 wordt de snelweg A1 tussen Muiden en Naarden aangelegd. Het hoofdwegennet breidt met de N-wegen, de rest van de A1 en de A27 verder uit. De aanleg van Flevoland (1968) leidt tot de aanleg van de A6, verlenging van de A27 en de Flevolijn. De snelwegen zijn meerdere keren verbreed en snijden het gebied in delen. Het duurt tot 2022 voordat met de HOV 't Gooi een moderne equivalent van de tramlijn komt.

Op dit moment zijn de grote uitleglocaties Blaricummeermeent, Bloemendalerpolder en Krijgsmannmeermeent in ontwikkeling. De Blaricummeermeent is de laatste grote uitleglocatie in het Gooi die denkbaar is zonder te raken aan een beschermd natuurgebied en markeert in die zin het bereiken van de dorpsgrenzen die rond 1930 waren voorzien.

De laatste decennia komen ook steeds meer ontwikkelingen in het stedelijk gebied, waar bijvoorbeeld oude industrie verdwijnt of kantoren leeg komen te staan. Grote binnenstedelijke veranderingen vinden plaats in Hilversum met de bouw van de Hilvertshof, de sloop van het oude station en aanleg van de Schapenkamp.

Sterk netwerk van steden en dorpen

Bovenregionale context

Het Rijk en provincie Noord-Holland hebben al een omgevingsvisie vastgesteld. Voor stedelijke ontwikkeling schetst de NOVI de ontwikkeling van een stedelijk netwerk Nederland, gekoppeld aan infrastructuur en goede omgevingskwaliteit. Gooi en Vechtstreek ligt in dit netwerk.

Ook de provincie schetst in de omgevingsvisie metropoolvorming rond Amsterdam. Op het regionale schaalniveau schetst de provincie een beweging waarin kernen een duidelijker positie in het regionale netwerk nemen, om zo diversiteit en draagvlak voor regionale voorzieningen te behouden.

Rijk en ook provincie sturen steeds sterker op het ontwikkelen op locaties die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en binnenstedelijk bouwen bij OV-knooppunten. Amsterdam heeft zelfs al uitgesproken in 2030 vergaand autoluw te willen zijn.

Afbeeldingen: 'Sterke kernen, sterke regio's' (Omgevingsvisie NH2050) en 'Stedelijk netwerk Nederland' (NOVI)

Sterk netwerk van steden en dorpen

Regionale opgaven en doelstellingen

Wonen

De prognoses voorspellen tot 2040 een huishoudensgroei in de regio, die wel verschilt per gemeente. De bevolking wordt gemiddeld ouder en er komen meer alleenstaanden.

Vergrijzing vraagt om een bijpassend type woningen. De betaalbaarheid van woningen staat onder druk. Voor betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen blijft het toevoegen van woningen nodig. De bouwplannen komen niet overal overeen met de regionale behoefte, qua aantallen, locatie of segment. De regio maakt daarbij onderdeel uit van een grotere woningmarkt, de instroom van buiten de regio bepaalt deels de behoefte aan woningen. Een bijdrage in de bouwopgave in de randstad kan daarom niet geheel los worden gezien van de eigen behoefte.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek is een complete en inclusieve regio

Jong en oud, rijk en arm, praktisch en hoger opgeleid, klein of groot huishouden, goed of slecht ter been: voor alle groepen is er een passend woningaanbod.

We willen voorkomen dat het gat tussen de hoge en lage inkomens alleen maar groter wordt en de lage- en middeninkomens uit de regio verdwijnen, omdat er geen betaalbare huisvesting voorhanden is. Deze groepen zijn een belangrijke schakel in een gezonde economie en maatschappij.

Daarbij streven we naar behoud en versterking van de diversiteit aan woonmilieus. We voegen in elk geval genoeg woningen toe om de bevolkingsgroei aan te kunnen.

Sterk netwerk van steden en dorpen

Economie

De werkgelegenheid in de regio loopt niet gelijk op met de beroepsbevolking. Verhoudingsgewijs verplaatsen zich veel bedrijven naar een plek buiten de regio, door het ontbreken van schuifruimte.

Bij ongewijzigd beleid zet deze trend zich door. Hoger opgeleiden vinden elders werk maar voor praktijkgeschoolden is dit lastiger. De reisbereidheid ligt voor praktijkgeschoolden lager door de kosten of werk in korte- of nachtdiensten. Ook is de regio bij conjunctuuromslag door de sectorstructuur onvoldoende wendbaar en is het economisch ontwikkelpotentieel onvoldoende. Dit leidt tot termijn tot meer druk op mobiliteit en op de gemeentelijke voorzieningen.

Gemeenten dragen de sociale risico's van hun inwoners. Zeker bij laagconjunctuur maakt dat dit de eigen regio kwetsbaar. Ook worden de verschillen in de samenleving vergroot als er niet voldoende passend woon- en werkaanbod is in de regio. Dit alles leidt ook ongunstiger vestigingsklimaat, bijvoorbeeld voor onderwijsinstellingen.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek is een woon- en werkregio in balans waarbij de werkgelegenheid aansluit op de beroepsbevolking

Werk draagt bij aan ontplooiing van de inwoners en is van groot maatschappelijk belang. Bedrijven uit de regio dragen bij aan het maatschappelijk leven en aan voorzieningen die het prettig leven maken.

Bij een inclusieve regio hoort ook voldoende kans op het vinden van een passende baan. Werk in de nabijheid zorgt voor verminderde druk op het wegennet, vergroot sociale veiligheid en werklocaties bieden draagvlak voor openbaar vervoer.

Er wordt gestreefd naar kwantitatieve en kwalitatieve balans: dit betekent dat voldoende werkgelegenheid is en dat deze ook aansluit bij de samenstelling van de beroepsbevolking. Werk voor praktijkgeschoolden is daarbij bijzonder aandachtspunt. De potentie is er in de regio wel en met goed regionaal beleid is dit te beïnvloeden. Dit beleid richt zich minimaal op de arbeidsmarkt, werklocaties en het uitdragen van een sterk profiel.

Sterk netwerk van steden en dorpen

Mobiliteit

De druk op mobiliteit neemt toe, zowel door ontwikkelingen in de regio als daarbuiten. Daarnaast ontstaan er ook nieuwe vormen van mobiliteit en verandert het goederenvervoer.

De verstedelijkingsambities en opgaven als klimaatadaptatie en vergroening zetten druk op (openbare) ruimte die er is om deze mobiliteit te organiseren. Van regionaal belang zijn het spoor, het hoofdwegennet en het regionale fiets- en openbaar (bus) vervoernetwerk. Rijk en provincie zetten duidelijk in op openbaar vervoer, fiets en voetganger om het grootste deel van de mobiliteitsgroei op te vangen. Kleine kernen zijn hierbij extra kwetsbaar omdat hier de massa voor hoogfrequent OV ontbreekt. Er liggen gezamenlijke opgaven en kansen om het netwerk van OV-knooppunten te verbeteren. Dit kan op termijn ook ingrijpende maatregelen aan snel- of N-wegen voorkomen. Ruimtelijke programmering kan hier ook grote invloed op hebben.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek is duurzaam bereikbaar

Bereikbaarheid is een belangrijke randvoorwaarde voor prettig wonen, werken en recreëren. Wij willen dat mensen zich eenvoudig en met een goede ervaren kwaliteit door ons gebied kunnen verplaatsen. Bij voorkeur met een zo laag mogelijke belasting voor natuur en milieu.

Daarom wordt ingezet op het openbaar vervoer, fiets en lopen om de groei op te vangen. We ontwikkelen een netwerk van bereikbare, aantrekkelijke en toegankelijke OV knooppunten van waaruit werk, wonen en recreëren te bereiken zijn. Wij ambiëren een systemsprong van de Gooilijn met hoogfrequente bediening en goede aansluiting met de randstad, (door)ontwikkeling van HOV langs de snelwegen de zoals verbinding Utrecht-Gooi-Almere en langs de A1 en een hoogwaardig netwerk van aanvullend openbaar vervoer om ook kleine(re) kernen te ontsluiten.

Het regionale hoofdwegennet blijft van belang en de inzet is hierbij eerst gericht op doorstroming. De A1 en de A27 zijn de ruggengraat van het wegennet en behoud en verbetering van de doorstroming is cruciaal.

Tegelijk is de impact van het wegennet op de leefomgeving groot en vormt automobility een belangrijke factor bij verduurzaming. Daarom zetten we in op alternatieve maatregelen die capaciteitsvergroting van wegen overbodig maken. Als capaciteitsvergroting onvermijdelijk is, heeft eerst A27 de voorkeur. En vervolgens de A1, mits dan ook de inpassing verbetert door maatregelen als verdiepte ligging of tunnel(s).

Sterk netwerk van steden en dorpen

Ontwikkelprijncipes

De kern van de verstedelijking ligt bij goed bereikbare, binnenstedelijke locaties bij OV-knooppunten langs het spoor (Gooicorridor) en aanvullend langs de HOV lijnen.

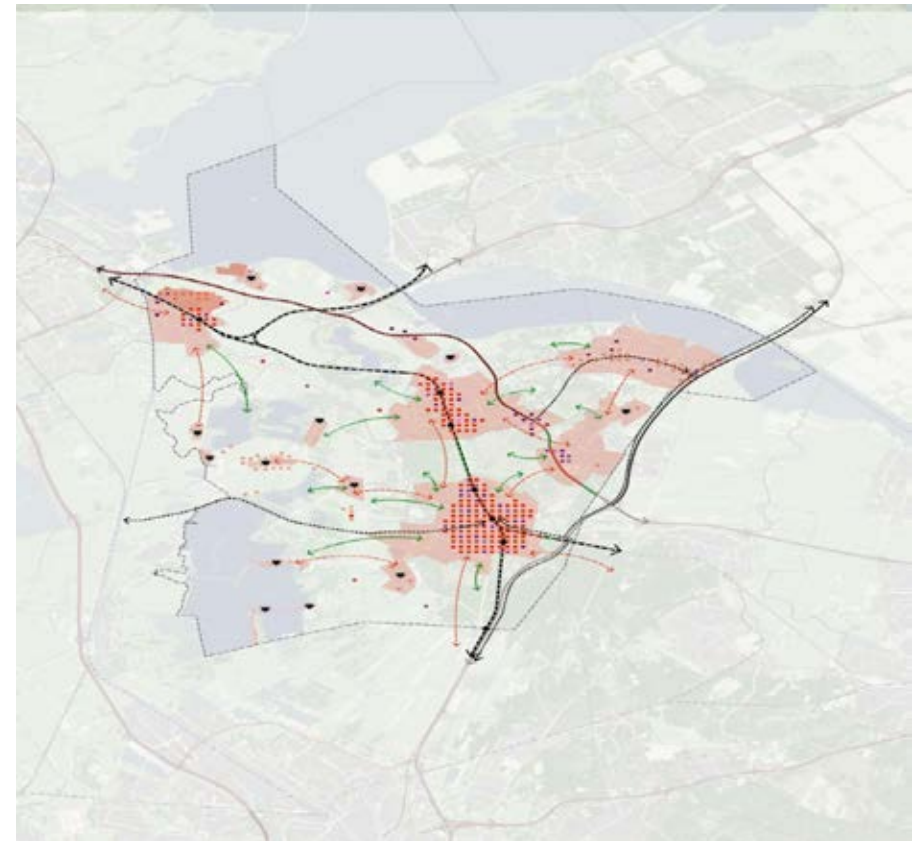
Met de ambities voor een inclusieve regio met een hoog voorzieningenniveau is ontwikkeling van nieuwe woon- en werklocaties noodzakelijk. Daarnaast moet de mobiliteit duurzamer worden en is de ruimte schaars. De aanwezigheid van zes stations in de regio biedt hiervoor veel kansen.

De komst van de HOV 't Gooi geeft ook kansen om (nieuwe) gebieden aan te sluiten op hoogwaardig openbaar vervoer. Daarom wordt het zwaartepunt van de verstedelijking gericht op goed bereikbare, binnenstedelijke locaties die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

De aanwezige plannen sluiten hier al op aan en laten die potentie ook zien. Zo worden stationsgebieden weer levendige plekken waar het prettig

verblijven is. Een lagere behoefte aan parkeerplaatsen geeft kansen om meer woningen te combineren met vergroening van het gebied. Bouwen nabij openbaar vervoer bevordert de duurzame mobiliteit en de ontplooiing van inwoners die zijn aangewezen op openbaar vervoer. Verdichten biedt ook kansen om verduurzaming van de (bestaande) woningvoorraad te financieren en realiseren. Zo wordt nieuwe kwaliteit gerealiseerd in gebieden met enige sleetsheid. Anders dan nu maar met specifieke kwaliteiten en zeker toekomstgericht.

Deze strategie biedt ook de ruimte om gebieden, waar de ontwikkeling meer op behoud van aanwezige kwaliteiten wordt gericht, te vrijwaren van een grote ontwikkelgave. Zo versterken we de diversiteit van woonmilieus, een kwaliteit waar de regio om bekend staat.

De sociale woningvoorraad en het middensegment huur groeit verhoudingsgewijs mee met de voorraadontwikkeling. Er wordt rekening gehouden met verschillende doelgroepen. De werkgelegenheid, zeker voor praktijkgeschoolden, groeit mee met de beroepsbevolking

Bij nieuwe woon- en werklocaties is de kwaliteit (diversiteit qua milieu, type, grootte en prijs) net zo belangrijk als de kwantiteit.

Bij de ambitie voor een inclusieve regio hoort een woningaanbod dat aansluit bij veranderde wensen, bijvoorbeeld door vergrijzing. Daarom geldt als principe moeten dat het aandeel sociale woningbouw en het middensegment in verhouding met het totale woningaantal meegroeit. Het percentage van deze segmenten ten opzichte van alle woningen blijft daarmee tenminste gelijk.

Het aanbod van woningen moet ook passen bij de verschillende behoeften. Zeker door vergrijzing komt er vraag naar een ander woonmilieu.

Bij de ambitie voor balans tussen de hoeveelheid en soort werk met de beroepsbevolking is de eerste stap het tij keren en minimaal de huidige balans vasthouden. Daarbij is bijzondere aandacht nodig voor praktisch geschoolden zoals werk op fietsafstand en werklocaties geschikt voor dit type arbeid.

Werklocaties worden behouden en toegevoegd door wonen en werken meer te combineren en bedrijventerreinen te intensiveren of toe te voegen

De ligging, infrastructuur, arbeidsmarkt en opleidingsniveau in de regio zijn gunstige vestigingsvoorwaarden voor versterking van de economie. Regionaal beleid kan de economie beïnvloeden. Een belangrijke voorwaarde is voldoende ruimte voor werklocaties, zodat bestaande bedrijven kunnen groeien en nieuwe bedrijven zich kunnen vestigen.

Er zijn veel werklocaties die zich goed laten mengen met woongebieden. Gemengde gebieden leveren werk in de nabijheid op, maar ook levendige wijken en sociale veiligheid. De regio kent al een hoog aandeel kleinere werklocaties, ook wel informele werklocaties genoemd, die niet op een bedrijventerrein zijn gevestigd. In de regio ligt ook veel potentie voor het verder uitbouwen en het ontwikkelen van meer (landschappelijke) interactiemilieus.

Er blijft ruimte nodig voor klassieke bedrijventerreinen, simpelweg omdat vele bedrijven gewoon niet passen binnen een woonwijk. Er is in de regio ook behoefte aan schuifruimte, om zo groeiende bedrijven vast te kunnen houden. Daarom moet kritisch naar transformatie van bedrijventerreinen worden gekeken. Er kan ruimte gevonden door te intensiveren of door alleen functies op een bedrijventerrein toe te staan die hier ook noodzakelijkerwijs gevestigd moeten zijn. Daarbij hebben bedrijven met een hoog aantal werknemers per m² waar mogelijk de voorkeur.

Het economisch profiel van de regio wordt versterkt

Voor een stabiele economische structuur is het belangrijk dat er verschillende sectoren aanwezig blijven en kunnen groeien. Zo is de regio beter toegerust op verschillen in conjunctuur.

Om bedrijven aan te trekken en te houden, is een sterk economisch profiel nodig. Duidelijke keuzes ten aanzien van economische focus zijn daarbij cruciaal. Ook de verbinding tussen Amsterdam, Almere, Utrecht en Amersfoort zijn een waardevolle vestigingsvoorwaarde. Met beleidskeuzes kan worden ingespeeld op het aantrekken van bepaalde bedrijven, al blijft dit ook een marktgevoelige kwestie.

De grootste sectoren in de regio zijn nu de groot- en detailhandel (waaronder het Europees hoofdkantoor van Nike), gezondheidszorg (waaronder preventief), onderzoek en advies en media/ ICT. De mediasector is van landelijke betekenis. Tegelijkertijd is het beeld dat Gooi en Vechtstreek de meeste groeipotentie heeft op het gebied van de diensteneconomie (zakelijke dienstverlening als onderzoek en advies). Ook de horeca is een groeisector, maar dit zijn conjunctuurgevoelige sectoren..

Bovenregionaal staat de regio bekend als diensteneconomie, met aanvullend twee onderscheidende kenmerken: de mediasector, met het Media Park als hotspot, en de aantrekkelijke leefomgeving in de noordelijke randstad. Het vele groen en de goede leefkwaliteit bieden kansen voor nieuwe ecologische/ duurzame bedrijvigheid en recreatie en toerisme. Het biedt ook kansen voor ondernemers die het ondernemen willen combineren met het wonen in een bos- en waterrijke omgeving.

Kansrijk zijn ook combinaties van sectoren. Innovaties komen immers voornamelijk voort uit nieuwe combinaties van kennis en/of producten. De combinatie van Media & ICT is een zeer kansrijk (zoals Artificial Intelligence). Ook de combinatie Zorg & ICT (nadruk op care) biedt gezien de naderende vergrijzing en de trend van zorg thuis toekomstperspectief. De recreatieve en toeristische sector kunnen het profiel versterken aan de hand van de thema's 'Forten & Historie', 'Buitenleven & Natuur', 'Op & Langs het Water', 'Cultuur & Architectuur' en 'In Beeld & Geluid'.

De groei van mobiliteit wordt vooral opgevangen met openbaar vervoer, fiets en lopen

Uitgaande van bevolkingsgroei is, ondanks de ambitie om wonen en werken meer in balans te brengen, een groei van mobiliteit realistisch. Daarom geldt het streven naar een netwerk van openbaar vervoer als voorwaardig alternatief voor de auto. Naast de bereikbaarheid kan de groei van (schoon) openbaar vervoer, deelmobiliteit en de fiets positieve effecten hebben wanneer dit gepaard gaat met minder behoefte aan automobilititeit, zoals een aantrekkelijker openbare ruimte en minder milieuhinder.

De kracht van het netwerk wordt bepaald door de zwakste schakel, dus de hele keten is belangrijk. De ruggengraat van deze ontwikkeling is de Gooilijn en diverse hoogfrequente buslijnen. Voor langere termijn wordt ingezet op een systeemsprong van het openbaar vervoer. Trein, bus en fiets zijn dan op elkaar af en vullen elkaar aan (en worden niet gezien als concurrenten). Dit vraagt ook om een goede fiets- en wandelstructuur, waaronder fietsenstallingen, een regionaal fietsnetwerk, uitbreiding van P+R terreinen en het creëren van knooppunten waar overstappen mogelijk is.

Met het ruimtelijk beleid, om primair binnenstedelijk nabij OV-knooppunten te ontwikkelen, wordt maximaal draagvlak voor openbaar vervoer gecreëerd. De OV-knooppunten bieden ook kansen voor aantrekkelijke woon- en werklocaties.

Kleine kernen zijn kwetsbaar omdat hier de massa voor hoogfrequent OV ontbreekt. Hier ligt een gezamenlijk vraagstuk. Overstapplaatsen (knooppunten, hubs, P+R), deelsystemen, goed geregeld doelgroepenvervoer en hoogwaardig fietsnetwerk zijn daarin van belang.

Doorstroming op het hoofdwegennet blijven bevorderen

Ondanks de inzet op openbaar vervoer, zal de auto een belangrijk vervoersmiddel blijven, zeker voor gebieden met minder openbaar vervoer. In het MIRT onderzoek Oostkant Amsterdam is uitgebreid onderzoek gedaan naar de A1 en het regionale mobiliteitssysteem en is een strategie ontwikkeld. Vanwege het ruimtebeslag en effecten op milieu en leefomgeving, is de inzet eerst gericht op doorstroming op het wegennet.

Eerste stappen zijn een goed fietsnetwerk, versterken openbaar vervoer, quick-wins en balans tussen wonen en werk verbeteren. Als capaciteitsvergroting op het hoofdwegennet noodzakelijk is, opteert de regio eerst voor de A27 tussen Eemnes en Almere, uitgaande dat dit ook doorstroming op de A1 zal verbeteren, lokale wegen ontlast en kansen biedt voor verbetering van de HOV ' t Gooi.

Op langere termijn gaat vervolgens eerst de voorkeur uit naar een systeemsprong in het openbaar vervoer. Als capaciteitsvergroting van het hoofdwegennet nog verder noodzakelijk is, dan gaat de voorkeur uit naar de A1, mits dit plaatsvindt met verbetering van de inpassing door verdiepte ligging of tunnel(s). De regio is geen voorstander van verbreding van N-wegen.

HIER KOMT NOG EEN AFBEELDING OVER DE UITKOMSTEN VAN HET MIRT ONDERZOEK

Er wordt rekening gehouden met de ontwikkelingen in het goederenvervoer

De ontwikkelingen in het goederenvervoer gaan snel. Er is sterke groei van thuisbezorging en het afleveren bij pick-uppunten. Bij nieuwe ontwikkelingen moet dit gegeven worden meegenomen, maar ook in bestaande gebieden heeft dit gevolgen.

De trend vanuit de sector is om vanuit efficiëntie met steeds groter materiaal te rijden. De wens vanuit de leefomgeving is juist om met kleiner vervoer te rijden. Dit vraagt om afstemming tussen gemeenten en de sector. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet tijdig nagedacht worden hoe goederen de bewoners en bedrijven kunnen bereiken.

De ontwikkeling van overslagpunten (hubs) is onzeker, is zijn nog weinig initiatieven die financieel rendabel zijn. De sector ziet kansen in een clean energy hub. Dit zijn locaties waar (duurzame) brandstof aanwezig is. Dit moet je dan combineren met parkeren en logistieke functies. Kansrijke combinatie is met een hub voor bouwmaterial. De schaal van zo'n hub is regionaal. De omvang van zo'n hub is minimaal een groot voetbalveld en de locatie moet goed bereikbaar zijn vanaf de snelweg.

Op dit moment wordt een deel van de spoorcapaciteit ingenomen door goederenvervoer uit Rotterdam dat via Amsterdam richting het oosten gaat. De regio heeft er belang bij dat hier een meer directe verbinding komt, dit geeft ruimte op de Gooilijn.

Gezondheid en veiligheid is integraal onderdeel van ruimtelijke afwegingen

Uit oogpunt van gezondheid en veiligheid zijn er randvoorwaarden, die voor iedere ontwikkeling gelden. Dit zijn bijvoorbeeld eisen voor geluid, luchtkwaliteit of afstandsnormen. Om verder te bevorderen dat gezondheid en veiligheid integraal onderdeel is van ruimtelijke afwegingen, zijn door de Veiligheidsregio en GGD kernwaarden opgesteld. Deze zijn:

1. De veilige en gezonde leefomgeving bepaalt mede de kwaliteit van de leefomgeving
2. Samenwerken aan een veilige en gezonde leefomgeving

De fysieke leefomgeving wordt mede vormgegeven volgens de ontwerpprincipes voor een veilige en gezonde leefomgeving

- Voorkomen of beperken van risico's vergroot de veiligheid en gezondheid
 - Afstand tot de risico's vergroot de veiligheid en gezondheid
 - Bouwwerken en omgeving bieden bescherming
 - Bouwwerken en gebieden zijn veilig te verlaten
 - De omgeving maakt snel en effectief optreden van de hulpdiensten mogelijk
3. Iedereen is bekend met de risico's en weet hoe te handelen wanneer dat nodig is
 4. Een omgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag.

Verstedelijking sluit aan bij de cultuurhistorische en stedenbouwkundige kwaliteiten van de kernen

De kwaliteit van de gebouwde omgeving in de regio is op diverse plaatsen hoog. Op diverse plaatsen is er ook een sterke relatie met het landschap. Verdichting kan op gespannen voet staan met cultuurhistorie. Naarmate de kwaliteit hoger is, past terughoudender omgang met grootschalige ontwikkelingen. Dat betekent zeker niet dat er geen veranderingen mogelijk zijn, dit vraagt wel om een zorgvuldige afweging en hoogwaardig ontwerpen.

Verdichting kan ook verbeteringen opleveren. Juist nabij het spoor zijn vaak rafelranden of naar huidige inzichten minder fraaie bebouwing aanwezig, waar intensivering samen kan gaan met toevoegen van nieuwe ruimtelijke kwaliteit of verduurzaming. Soms is hierbij juist herstel van oorspronkelijke structuren mogelijk.

'Groen en water in de stad dragen ook bij aan het voorkomen van hittestress, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving.'

Ontwikkelingen zijn zoveel als mogelijk natuurinclusief

Als we de teruggang in biodiversiteit om willen keren is in ieder gebied belangrijk om versterking van biodiversiteit te betrekken bij de plannen. Het stedelijk gebied wordt steeds meer een plek waar veel soorten goed gedijen. Dat geldt zeker in een gemiddeld groene regio als Gooi en Vechtstreek, zoals de ruim opgezette wijken aan randen van de kernen. Groen en water in de stad dragen ook bij aan het voorkomen van hittestress, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving.

Er zijn veel combinaties denkbaar. In de bebouwde omgeving kan de soortenrijkdom aan planten en dieren toenemen door de vergroening van openbare ruimte en tuinen, faunavoorzieningen in infrastructuur en het aanleggen van natuurvriendelijke bermen langs wegen.

Concentratie van wonen, werken en voorzieningen in de grote kernen geeft ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid om kleine kernen vitaal te houden

Als puur naar exploitatie van voorzieningen en openbaar vervoer wordt gekeken blijft voldoende draagvlak en grote vervoerswaarde ontbreken. Ook de aanwezigheid van voorzieningen kan veranderen, bijvoorbeeld door digitalisering of marktontwikkelingen. Dit kan de vitaliteit van een dorp onder druk zetten.

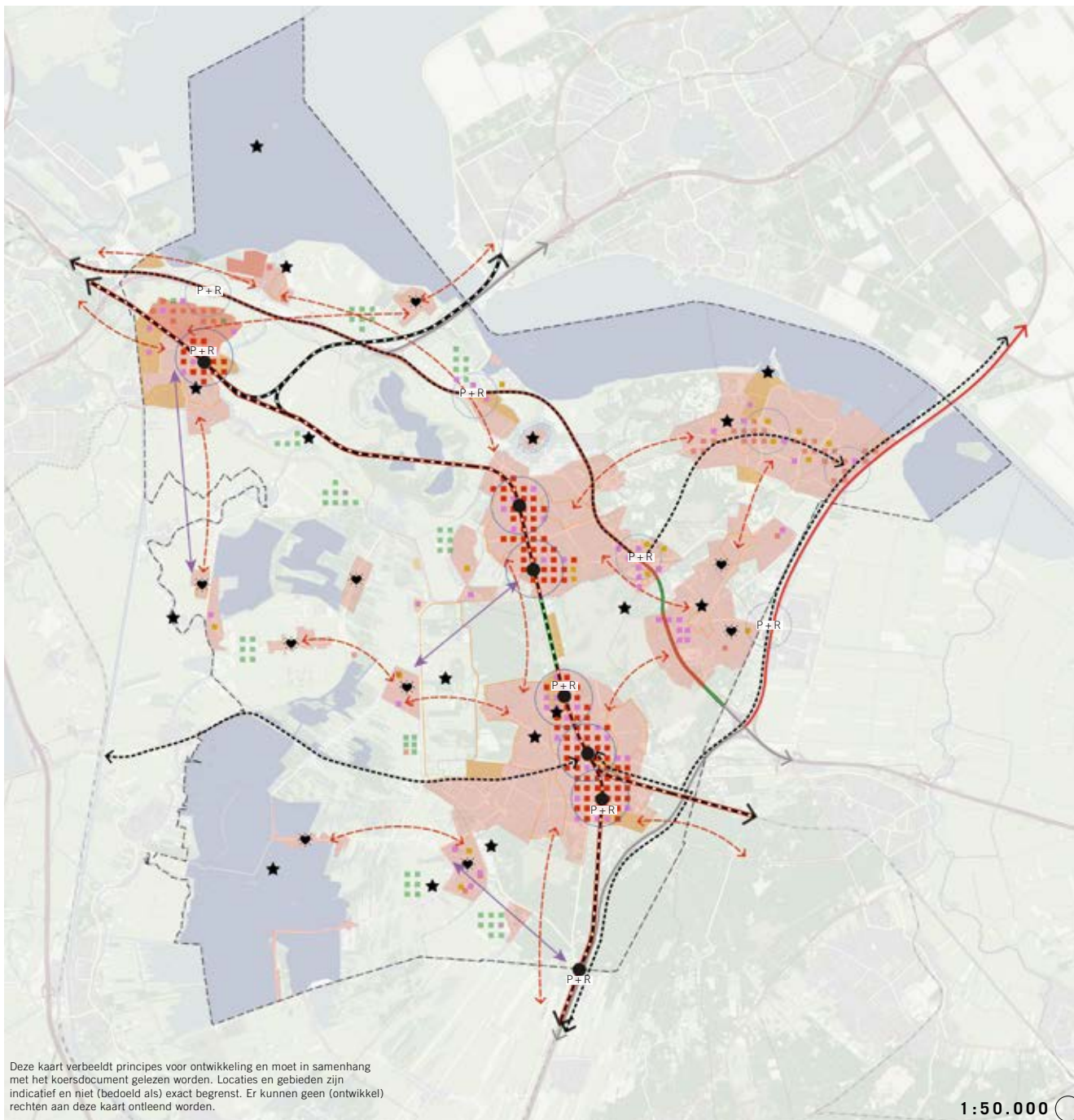
De regio heeft belang bij het behoud van natuur en landschap, de recreatieve mogelijkheden en het behoud van karakter van kleine(re) dorpen. Door de ligging binnen waardevol landschap of natuur en het dorpse karakter van kleine kernen is het toevoegen van grote woon- en werklocaties niet mogelijk of wenselijk. Bij het focussen van verstedelijking langs OV-corridors en het behoud van landschap of recreatiegebieden, hoort daarom een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de vitaliteit van de kleine of landelijker gelegen dorpen. Dat vraagt om gericht beleid over meer sporen, deze opgave vraagt vanwege aard en schaal om maatwerkoplossingen.

Voor vitaliteit zijn onder meer nabije dagelijkse voorzieningen, goede bereikbaarheid van stedelijke voorzieningen, leefbaarheid en de mogelijkheid om oplossingen voor opgaven te bieden relevant. In de kernen kan dit gaan om toevoegen van woningen met oog op vitaliteit of een specifiek woonmilieu. Veranderingen in het buitengebied bieden kansen voor het toevoegen van woningen of werklocaties als onderdeel van landschappelijke transitie of verbetering van ruimtelijke kwaliteit op vrijkomende (agrarische) bouwpercelen, bijvoorbeeld bij randen van dorpen.

Ook het clusteren van voorzieningen en het versterken van de recreatieve economie is van belang. Voor deze kernen is ook de mogelijkheid om goed en snel naar de grotere kern of HOV te komen belangrijk. Daarbij worden concepten met vervoer op maat steeds relevanter.

Afbeelding: huidig en mogelijk toekomstig mobiliteitsbeeld landelijke kern.

Deze kaart verbeeldt principes voor ontwikkeling en moet in samenhang met het koersdocument gelezen worden. Locaties en gebieden zijn indicatief en niet (bedoeld als) exact begrenst. Er kunnen geen (ontwikkel) rechten aan deze kaart ontleend worden.

1:50.000

STERK NETWERK VAN STEDEN EN DORPEN

- Kern verstedelijking binnenstedelijk bij stations
- Aanvullende verstedelijking bij HOV-lijnen
- Werklocaties toevoegen door
 - Intensivering bedrijventerrein
 - Nieuwe bedrijventerreinen
 - Wonen en werken mengen
- Versterking economisch profiel
- Sociale woningbouw, middenhuur groeit mee met voorraad
- Werkgelegenheid groeit mee met inwoners
- Groei mobiliteit primair opvangen met openbaar vervoer, fiets en lopen, o.a. door:
 - Systeemsprong Gooilijn
 - (Door)ontwikkelen HOV-lijnen
 - Ov-knooppunten ontwikkelen
 - Goede fietsverbindingen
 - P+R - P+R uitbreiden
- Doorstroming hoofdwegennet verbeteren
 - Indien noodzakelijk capaciteitsvergroting A27
 - Indien noodzakelijk capaciteitsvergroting A1, mits betere inpassing
- Rekening houden met goederenvervoer
- Zoveel mogelijk natuurinclusief ontwikkelen
- Rekening houden met gezondheid en veiligheid
- Verstedelijking sluit aan bij cultuurhistorische kwaliteiten
- Gezamenlijke verantwoordelijkheid vitale kleine kernen o.a. door:
 - Woningbouw voor vitaliteit
 - Kansen wonen en werk t.b.v. landschappelijke transitie
 - Kansen wonen en werk vrijkomende agrarische bedrijfslocaties
 - Goede verbindingen met regionale voorzieningen

OVERIGE AANDUIDINGEN

- Bestaand stedelijk gebied
- Bestaand bedrijventerrein
- Spoor
- Rijksweg
- Beschermd dorps- of gestadsgezicht en/of oude kern
- Geldt voor (type gebied) binnen hele regio

ROBUUST EN VITAAAL LANDELIJK GEBIED

Ons landschap is het unieke visitekaartje van de regio. De grote diversiteit in het landschap, variërend van open weide, meren en plassen tot heide en bossen is van grote waarde. Het landschap is van belangrijke betekenis als drager van cultuurhistorische waarden, de aanwezige biodiversiteit, landbouw, recreatieve mogelijkheid en een belangrijk onderdeel van de prettige woon- en leefomgeving en het vestigingsklimaat. We willen dit landschap behouden, waar nodig herstellen en waar mogelijk te versterken en ontwikkelen.

Het landschap van Gooi en Vechtstreek is geen statisch gegeven, maar heeft zich altijd ontwikkeld. Op dit moment komen er veel opgaven op het landelijk gebied af met potentieel een grote impact op het gebruik en/of de verschijningsvorm. Het is niet ondenkbaar dat de grootste transitie in de komende decennia in het landelijk gebied gaan plaatsvinden.

Zeker geldt dit voor het veengebied, maar ook de hoge delen op het Gooi vragen om aandacht. Met de opgaven voor klimaat, water, biodiversiteit en bodemdaling die zich voor de komende decennia aftekenen, zal dit proces ook door blijven gaan. Het landschap zal mee moeten bewegen en waar nodig veranderen.

Daarbij is behoud, en liefst versterking, van de waarde die dat landschap nu al biedt, zoals biodiversiteit, stilte, erfgoed, recreatieve benutting, voedselvoorziening of CO2 opslag, een voorwaarde.

In deze ontwikkelingslijn staan doelen op het gebied van landschap, biodiversiteit en veengebied. Ter uitwerking zijn (ordering)principes benoemd die een handvat bieden voor het behouden en versterken van het buitengebied op een manier die bijdraagt aan de hoofddambities. delijke ontwikkeling van de regio op een manier die bijdraagt aan de hoofddambities.

Historische context

De ondergrond van ons landschap is door grote natuurkrachten gevormd: de stuwwal in de voorlaatste ijstijd en vervolgens het ontstaan van het veengebied met de vorming van Vecht rond 1000 v. Chr.. Onder invloed van de mens ondergaat het landschap een aantal grote transities.

In het Gooi ontstaan rond 1100 n. Chr. kleine agrarische nederzettingen. De 'erfgooiers' maken grote akkercomplexen rondom de dorpen (engen) en, op grotere afstand gemeenschappelijke graslanden (de meenten). Het oerbos wordt gekapt en maakt plaats voor heide. Als met uitvinding van uitvinding van kunstmest (19^e eeuw) het plaggen van heide niet meer nodig is, vindt herbebossing plaats, vaak voor houtproductie.

Om op veen te kunnen boeren, moet de toplaag worden ontwaterd. Het veengebied wordt vanaf de 10^e eeuw ontgonnen door de aanleg van sloten en later polders om het peil te reguleren. Veeklinkt in als het ontwaterd wordt en in contact komt met lucht. Dit heeft tot gevolg dat het veengebied daalt. Dit proces zet zich nog steeds voort. De voortgang in techniek maakt het mogelijk om gebieden droog te pompen of zelfs droog te leggen. In 1882 wordt zo de Horstermeer drooggelegd. Bij het Naardermeer mislukt dit.

Al in de 15e eeuw wordt turfwinning een belangrijke inkomstenbron in het veengebied. Door het winnen van het turf onder water ontstaan grote plassen.

In de Zuiderzee vindt ook een grote transitie plaats. Na de aanleg van de Afsluitdijk (1932) wordt dit een

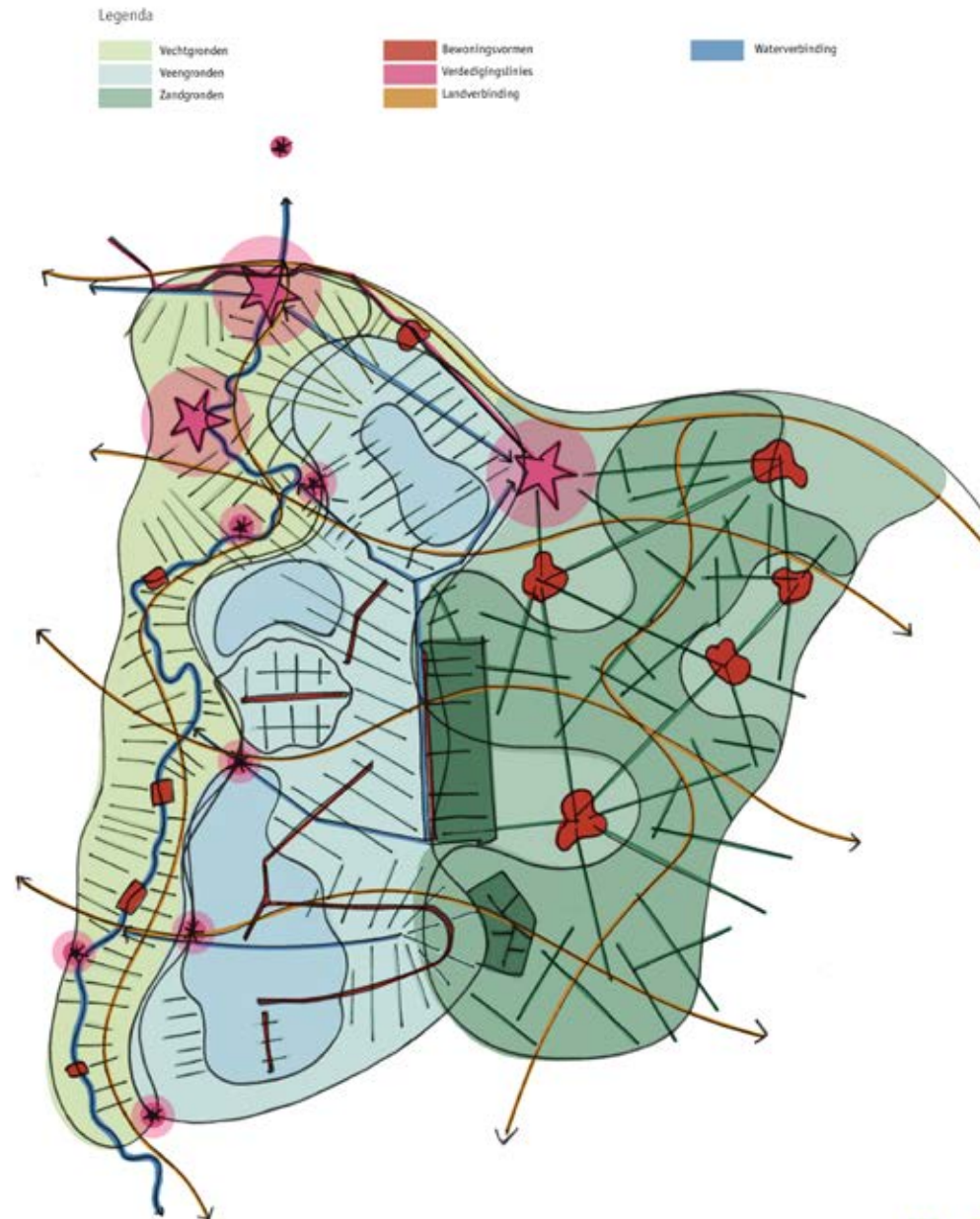
zoet meer, wat door de aanleg van Flevoland fors in omvang afneemt. Door overstromingen van de Zuiderzee en de Vecht is in delen van het gebied klei op het veen gekomen, waardoor er geen turf is gewonnen en veen niet of minder in contact komt met lucht. De verkaveling en openheid is hier daarom nog zeer gaaf aanwezig en er is geen of minder sprake van bodemdaling.

De strategische ligging heeft ook grote invloed op het landschap. Het gebied is van grote betekenis voor de verdediging van Amsterdam, wat leidt tot de bouw van vestingsteden en militaire werken en opname in waterlinies. De bouwbeperkingen die dit meebrachten hebben bijgedragen aan het behoud van open landschap. Amsterdammers stichten buitenplaatsen in de regio en vervoeren zand uit het Gooi via vaarten naar Amsterdam.

Sinds de industriële revolutie leidt verstedelijking tot de bebouwing van de engen en meenten en doorsnijding door infrastructuur. Deze verstedelijking brengt ook een tegenbeweging op gang: plannen voor het maken van een vuilstort in het Naardermeer leidt tot de oprichting van Natuurmonumenten, het begin van de Nederlandse natuurbeweging. In het Gooi wordt het Goois Natuurreservaat opgericht.

Robuust en vitaal landelijk gebied

Afbeelding: Landschapsbeeld Gooi en Vechtstreek

Robuust en vitaal landelijk gebied

Bovenregionale context

De natuur- en landschappelijke waarden in het gebied zijn inmiddels zelfs internationaal erkend. Grote delen van de regio vallen onder UNESCO werelderfgoed, Natura 2000 of het Natuurnetwerk Nederland.

Deze waardering komt ook tot uiting in de NOVI en de provinciale omgevingsvisie. Naast de bescherming van genoemde waarden, noemt de provincie specifiek het belang dat de kernen niet aan elkaar groeien.

Zowel Rijk en provincie gaan in op de grote opgaven in het landelijk gebied. Voor veenweidegebied geven beide aan dat hier de bodemdaling moet worden tegengegaan. De provincie wil in 2027 het Natuurnetwerk hebben afgerond. Ook het versterken van de biodiversiteit staat hoog op de agenda, in het bijzonder het reduceren van stikstofneerslag.

Het Rijk bepleit onder de noemer kringlooplandbouw een ontwikkeling naar de agrarische sector met een landgebruik dat in balans wordt gebracht met natuurlijke systemen. Als uitwerking van de NOVI wordt een apart programma landelijk gebied opgezet.

Nationale keuzes toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied

- **Bodemdaling in veenweidegebieden (BK 4.1)**
Rijk vraagt provincies om regionale veenweidestrategieën op te stellen
- **Natuur op land en water (BK 4.2)**
Beschermen en versterken van de biodiversiteit (Natuurnetwerk Nederland, grote wateren)
- **Land- en tuinbouwgebieden (BK 4.3)**
Mogelijk maken van een duurzaam en vitaal landbouw- en voedselsysteem, gebaseerd op kringlopen en natuurinclusiviteit
- **Waardevolle landschappen en nationale parken (BK 4.4)**
Versterken en beschermen van unieke landschappelijke kwaliteiten
- **Verstedelijkte gebieden en infrastructuur**

Robuust en vitaal landelijk gebied

Regionale opgaven en doelstellingen

Landschap en cultuurhistorie

Het landschap staat onder druk door diverse opgaven: verstedelijkingsdruk, doorsnijding door infrastructuur, wensen voor recreatief gebruik, klimaatverandering en de ruimtelijke impact van energiewinning.

Deze baten van het landschap komen niet altijd op dezelfde plaats terecht als de kosten voor instandhouding. Dit zet de kwaliteit onder druk.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek heeft een divers landschap van hoge kwaliteit

Het landschap in Gooi en Vechtstreek vertelt de geschiedenis van het gebied en geeft karakter en identiteit aan onze huidige leefomgeving. Het landschap in het Gooi is ook bijzonder divers. Deze diversiteit van landschappen binnen één regio in de Randstad is uniek. Dat wordt behouden, waar nodig hersteld en versterkt.

Het landschap biedt veel kwaliteiten die niet los gezien kunnen worden van de bebouwde omgeving. Daarom wordt primair binnenstedelijk verstedelijkt en waardevol landschap ontzien. Het landschap om de bebouwde kern wordt ook steeds belangrijker voor de recreatie. Daarom moet de ontsluiting van het landschap ook verbeteren.

Biodiversiteit

De neergang van de biodiversiteit in de laatste decennia geldt ook voor Gooi en Vechtstreek. Deels is een kentering ingezet, maar natuur is nog steeds kwetsbaar.

De beschermde gebieden staan onder druk door invloeden van daarbuiten: verdroging, vermesting en verzuring en versnippering door infrastructuur. De neerslag van stikstof op natuur beperkt ook de economische ontwikkeling, wat grote delen van de regio raakt. Bronnen zijn de agrarische sector, verkeer, woningen en industrie. Er ligt een opgave om ook biodiversiteit buiten beschermde gebieden te verbeteren en natuurgebieden beter onderling te verbinden.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek heeft robuuste natuurgebieden en meer biodiversiteit

In de regio is de Nederlandse natuurbescherming ontstaan en er is een traditie om hier gezamenlijk verantwoordelijkheid voor te nemen. Het streven is robuuste natuur, die goed met elkaar is verbonden en tegen een stootje kan.

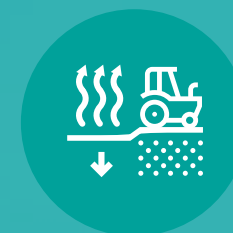
Het kunnen beleven van de natuur ontspant en creëert betrokkenheid. Voorzover inrichting en gebruik zich laat verenigen met de natuurfunctie van het gebied kan dit gebruik worden gefaciliteerd. Er wordt gezocht naar een goede balans, tussen recreatie en natuur maar ook tussen rust en reuring.

Robuust en vitaal landelijk gebied

Veenoxidatie (bodemdaling)

Het veengebied klinkt in, krimpt en oxideert door ontwatering en gewicht van bebouwing en wegen. Dit veroorzaakt een bodemdaling tussen 0,2 tot op enkele plekken meer dan 1,5 centimeter per jaar.

Er treedt verzilting op, infrastructuur en bebouwing loopt schade op en het wordt lastiger om de waterveiligheid te behouden. Veen dat oxideert stoot ook CO2 uit. Het veen meer vernatten vermindert of stopt dit proces. Vernatten door opzetten van het peil maakt echter het huidige agrarisch gebruik onmogelijk. Van technische maatregelen om te vernatten staat de werking nog niet vast. Er zijn geen gemakkelijke oplossingen en er is een gebiedsgerichte aanpak nodig om alle gebruikers perspectief te bieden. Met de andere opgaven die in het veen(weide)gebied landen zijn structurele veranderingen in het veenweidegebied onontkoombaar.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek heeft een vitaal en toekomstbestendig veenweidegebied

In het veengebied komen veel opgaven samen, waarbij water de belangrijkste component is. De regio onderschrijft de provinciale- en rijksambitie om de bodemdaling van het veenweidegebied te remmen, stoppen of herstellen. Maatwerkoplossingen zijn nodig maar zeker niet gemakkelijk. Het is belangrijk om hier samenhangende maatregelen te nemen.

Het oplossen van deze opgaven is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Dit moet een nieuw en houdbaar perspectief voor het gebied en de gebruikers bieden.

Ontwikkelprijncipes

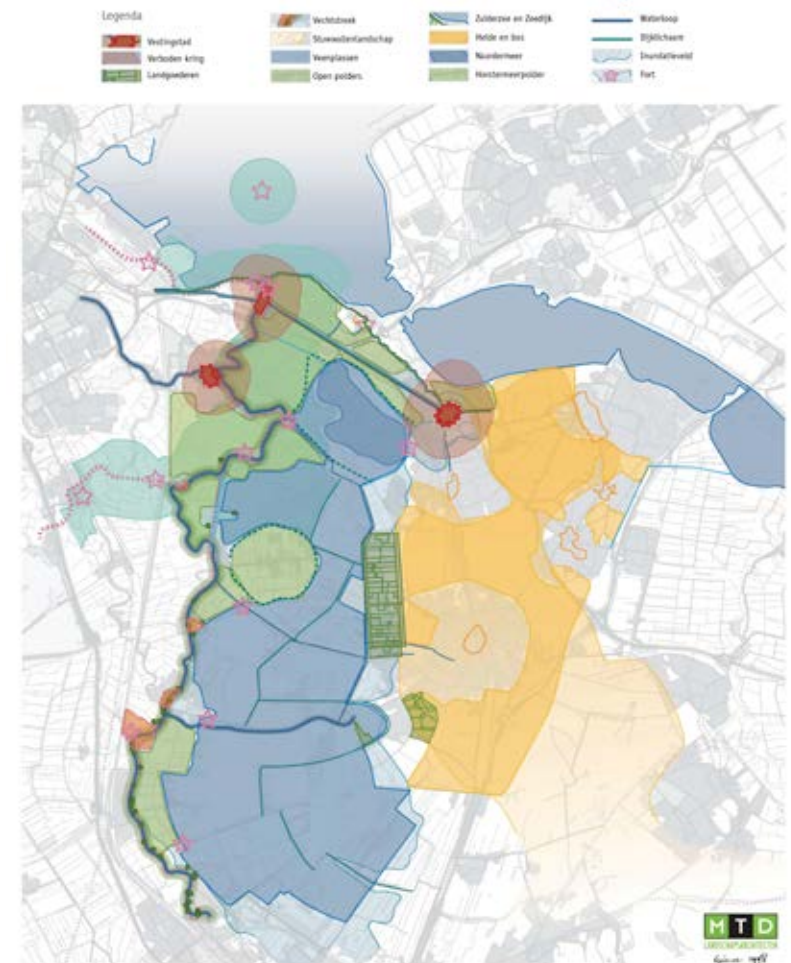
De landschappelijke kwaliteiten worden behouden, waar nodig hersteld en versterkt.

De ontstaansgeschiedenis van het landschap is nog zichtbaar en merkbaar. Het is van belang de landschapsbepalende processen te kennen en te gebruiken. Leidraad zijn onder meer vergroten van de herkenbaarheid van de ontstaansgeschiedenis, respect voor de cultuurhistorie boven en onder de grond, van het materiële en immaterieel cultureel erfgoed, van de transformatie van eerder toegekende functies aan de open ruimte en besef van de uiteenlopende tijdslijnen van die transformaties.

Bij alle ontwikkelingen moet rekening worden gehouden met de landschappelijke kwaliteiten. Het behouden of versterken van deze kwaliteiten horen bij een landschapsinclusieve ontwikkeling:

- De diversiteit van landschapstypen als de Gooise stuwwal, de Vechtstreek, polders, de voormalige Zuiderzeekust en de veenplassen.
- De gradiënten en overgangen tussen landschappen en met bebouwd gebied (zoals het reliëf in het Gooi)
- De beleving van (mate van) openheid, weidsheid en ongerepteheid (zoals de weidsheid van het IJmeer of het gevoel van ongerepteheid van de heide)
- De karakteristieken van een landschap, zoals verkaveling of ruimtelijke opzet (zoals de 's Gravelandse buitenplaatsen)
- Dragende structuren (zoals dijken, vaarten of bomerijen)
- Samenhang en zicht tussen verschillende onderdelen van een landschap (zoals de relatie tussen een vesting en open schootsveld)
- De mogelijkheid het landschap te beleven (zoals vanaf het water of een fietsroute)

Afbeelding: waardevolle ruimtelijke eenheden

In waardevol landschap of natuur wordt verstedelijking zoveel mogelijk voorkomen

Om landschap en natuur te sparen wordt de behoefte aan stedelijke voorzieningen voor wonen, werken en bereikbaarheid zoveel mogelijk binnenstedelijk ingevuld. Indien buitenstedelijke ontwikkeling noodzakelijk is, vindt dit niet plaats in waardevol landschap of natuur. Bij locatiekeuze speelt de mogelijkheid voor realiseren van landschappelijke doelen of mogelijkheid van compensatie en de ontsluiting een rol.

Er zijn nog weinig opties om wegen te verbreden of aan te leggen zonder grote impact op landschap. Nieuwe doorsnijdingen door infrastructuur worden voorkomen en infrastructuur wordt goed ingepast. Als toch wordt besloten bestaande auto-infrastructuur uit te breiden, gaat de voorkeur uit naar de A27 en vervolgens een goed ingepaste A1. Hierbij moet worden gedacht aan verdiepte ligging en/of tunnels. Een verbetering van de inpassing van de N201 of N236 is moeilijk voorstelbaar, daarom zijn wij geen voorstander van capaciteitsvergroting. Een eventuele IJmeerverbinding is in het IJmeer alleen ondergronds aanvaardbaar.

'Een goede balans tussen recreatie en natuur en ook tussen rust en reuring vraagt om specifieke aandacht per gebied.'

Bij een hoogwaardig stedelijk gebied hoort een hoogwaardig landschap

Bij verdichting in de bebouwde kommen hoort ontwikkeling van hoogwaardig landschap, wat goed is ontsloten en te beleven.

Er wordt al veel gebruik gemaakt van gebieden als de Vechtplassen en de buitenplaatsen om te recreëren. De recreatieve functie van het buitengebied wordt steeds belangrijker. Voorzover recreatieve inrichting en gebruik zich laat verenigen met andere functies van het buitengebied kan dit gebruik worden gefaciliteerd. Een goede balans tussen recreatie en natuur en ook tussen rust en reuring vraagt om specifieke aandacht per gebied.

De druk op het landschap en de ambities voor dit gebied brengen ook een grotere investerings- en beheeropgave met zich mee. Dit geldt voor Gooi en Vechtstreek maar ook voor de hele metropool. De verdien capaciteit in de metropool moet worden aangewend om deze ambities te kunnen waarmaken.

Natuurgebieden en biodiversiteit worden versterkt

De regio vormt een belangrijke schakel in het Natuurnetwerk Nederland, dat in 2027 moet zijn afgerond. Natuur heeft niet alleen schoonheid.

Biodiversiteit draagt bij aan vruchtbare bodems en een natuurlijke bescherming van de gewassen.

Het versterken van de biodiversiteit draagt daarom bij aan een duurzame ontwikkeling en gezonde leefomgeving. We zoeken naar kansen voor zowel verbeteren van de natuurgebieden als het versterken van de brede biodiversiteit.

Robuuste natuurgebieden met hoge biodiversiteit hebben belang bij verbinding met andere natuur en zo min mogelijk belasting van externe factoren als stikstof. Versnippering door infrastructuur en andere belemmeringen worden waar mogelijk beperkt en opgeheven. Ook kan natuur meer de stad in worden gebracht, om gelijk ook de toegankelijkheid van het landschap te vergroten door dit te combineren met recreatieve routes.

Versterking van de biodiversiteit gaat niet alleen om bescherming van natuurgebieden, maar ook om het maken van slimme combinaties, in de stad, het agrarisch gebied of in water. De regio kan zich in het bijzonder onderscheiden door natuurwaarden op overgangen tussen hoog en laag gebied, zeker waar er kwel (grondwater) benut kan worden.

Samenhangende, gebiedsgerichte oplossingen voor het veen(weide)gebied

In de Vechtstreek komen veel ruimtelijke opgaven samen, die vaak een sterke relatie hebben met water. Het accent van de opgaven verschilt. In de Vecht, boezemwater, de veenplassen en het Naardermeer ligt meer accent op de natuurwaarden, recreatief gebruik en waterkwaliteit.

In het veenweidegebied, te definiëren als open weide op veengrond waar vee wordt gehouden, speelt de toekomst van de landbouw en de verschillende mate van bodemdaling en ontstaan van stikstofdepositie een belangrijke rol.

De ambitie van Rijk en provincie, voor het in balans brengen van het landgebruik en de waterpeilen met de draagkracht van het veenweidegebied, wordt gesteund. Het remmen, stoppen en herstellen van bodemdaling is van belang om broeikasgasuitstoot te verminderen, een toekomstbestendig waterbeheer vol te kunnen houden en een robuuste inrichting van het buitengebied te bewerkstelligen, waardoor grote kosten voor waterbeheer, openbare ruimte, woningfunderingen e.d. worden vermeden. Het in balans brengen van het landgebruik en de waterpeilen met de draagkracht van het veenweidegebied is een complex vraagstuk. De mate, tempo en aanpak kan per gebied verschillen.

De stapeling van opgaven kan ook bijdragen aan oplossingen, bijvoorbeeld door verschillende bronnen van bekostiging en financiering. Hierbij dient in gebiedsgerichte uitwerking te worden bepaald wat de meest gewenste ontwikkelrichting is. Daarbij spelen onder meer deze aspecten een rol: bestaand gebruik en de wensen van de aanwezige gebruikers, de mate van bodemdaling, de nabijheid van een Natura 2000-gebied, de nabijheid van bebouwd gebied, de cultuurhistorische waarden, de potentie van technische maatregelen als waterinfiltratiesystemen, de waterkwaliteit, druk op watersysteem, de ambities voor biodiversiteit (NNN of anderszins) of de kansen voor andere functies als nieuwe vormen van landbouw en recreatie.

Gemiddeld gezien zal er een waterrijker gebied ontstaan met extensiever agrarisch gebruik, recreatieve mogelijkheden, bijzondere woon- en werkplekken en natuurontwikkeling. De ontwikkeling moet het gebied en de gebruikers een houdbaar en duurzaam perspectief bieden.

Perspectief voor agrarische sector

Het agrarisch gebruik is in de laatste 1000 jaar een bepalende factor geweest bij de landinrichting. Na de WO II verandert er veel. In het Gooi resteert nog maar weinig landbouw. Dit is daarom niet minder belangrijk, de resterende enges en meenten zijn van hoge cultuurhistorische waarde en hebben veel potentie voor agrarisch natuurbeheer en beleving.

Het grootste agrarisch gebied ligt nu in de Vechtstreek. De landbouw levert hier een belangrijke bijdrage aan het beheer en behoud van het open landschap en het herkenbare beeld daarvan.

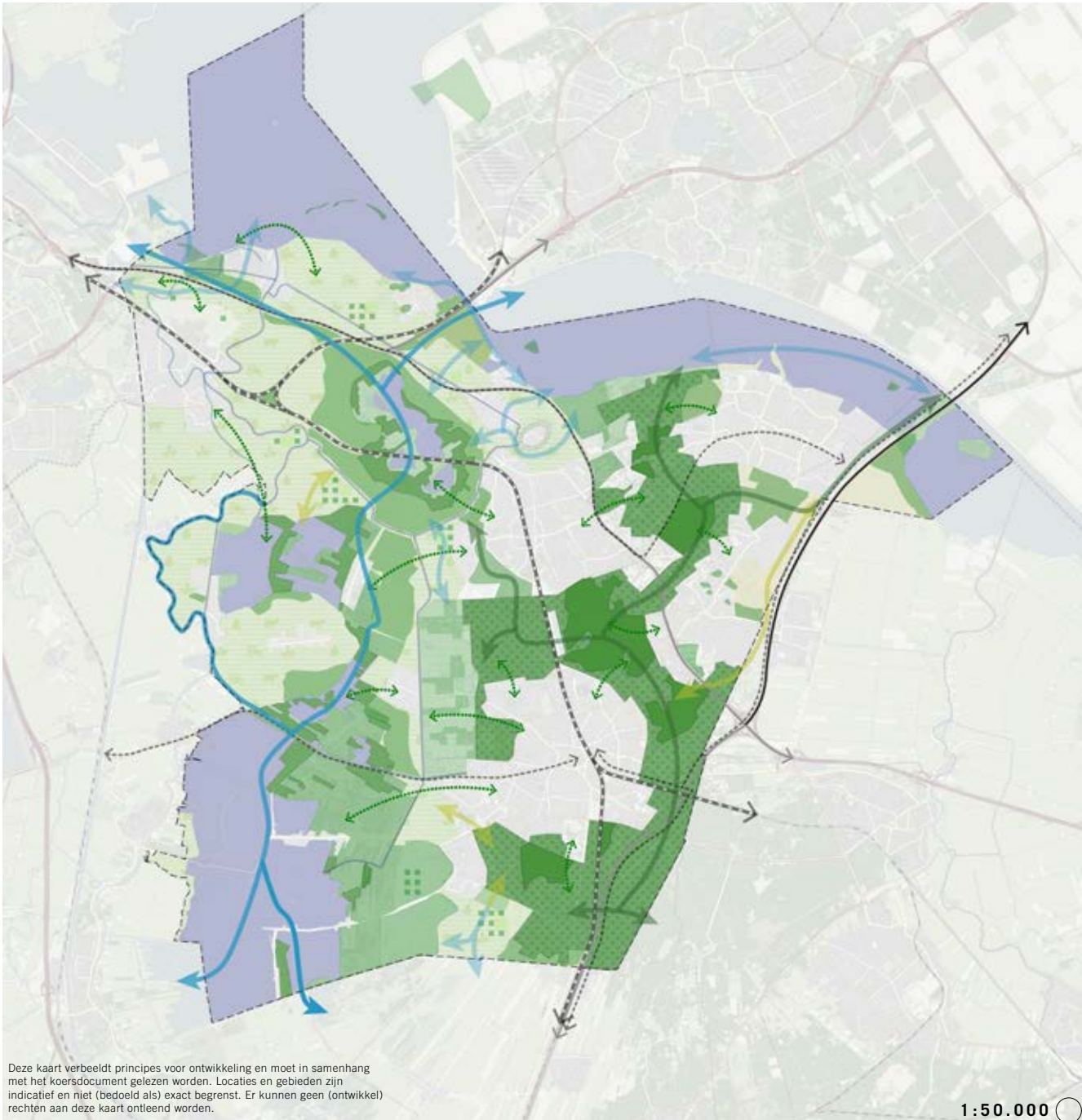
Er komen echter veel opgaven op de landbouw af en de sector staat zelf ook voor grote uitdagingen. De rijksoverheid pleit voor een transitie naar kringlooplandbouw. De definities hiervan verschillen. Duidelijk is dat het gaat om een transitie van zo efficiënt mogelijke voedselproductie tegen zo laag mogelijke kosten naar voedselproductie met zo min mogelijk effecten op natuur, milieu en klimaat. Waarbij er veel voldoende inkomen is voor de agrariër. De inzet van het kabinet is dat kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen in 2030 op een zo laag mogelijk – nationaal of internationaal – schaalniveau zijn gesloten. Ook de sector streeft ernaar om kringlopen (zoveel mogelijk) te sluiten.

Deze ambitie past ook bij de regio. Deze transitie vergt een omslag van veel partijen, tot internationaal niveau, en exacte vertaling naar een gebied als Gooi en Vechtstreek is niet zonder meer te geven. Grote drijfveer daarbij is dat het open landschap wordt behouden en beheerd. Daarbij zijn boeren die voldoende inkomsten hebben uit hun bedrijf belangrijk.

Voor omgevingsvisies van gemeenten is relevant dat de verwachting is dat grondgebonden bedrijven meer grond nodig hebben voor kringlooplandbouw en minder dieren per hectare. Voor een duurzaam economisch perspectief voor de landbouw is voldoende areaal cruciaal. Ook zullen bedrijven multifunctioneler worden (meer nevenfuncties) of andere vormen van landbouw toevoegen of bijdragen aan het beheer van natuurgebieden of bufferzones.

Als er toch bedrijven stoppen moet geregeld worden dat er voldoende middelen en mogelijkheden zijn om resterende waardevolle bebouwing een herbestemming te geven en overige bebouwing te slopen.

Deze kaart verbeeldt principes voor ontwikkeling en moet in samenhang met het koersdocument gelezen worden. Locaties en gebieden zijn indicatief en niet (bedoeld als) exact begrenst. Er kunnen geen (ontwikkel) rechten aan deze kaart ontleend worden.

1:50.000

ROBUUST EN VITAAL LANDELIJK GEBIED

- Behouden en versterken landschappelijke kwaliteiten
- Hoogwaardig stedelijk gebied én landschap

- Versterken natuurgebieden
 - Afronden Natuurnetwerk Nederland
 - Potentie voor aanvullende natuurverbindingen ('droge natuur')
 - Potentie voor aanvullende natuurverbindingen ('natte natuur')
 - Potentie voor versterken biodiversiteit rond natuurgebieden (in alle gradaties)
 - Verminderen en opheffen versnippering

- Versterken biodiversiteit
 - Balans tussen natuur en recreatie
 - Gebiedsgerichte oplossingen veenweidegebied
 - Perspectief voor de landbouw

- Bestaand Natuurwerk Nederland
 - Bestaande of geplande verbindingen NNN 'natte natuur'
 - Bestaande of geplande verbindingen NNN 'droge natuur'

- OVERIGE AANDUIDINGEN
 - Heide, NNN
 - Bos Gooi, NNN
 - Water, NNN en/of Krw
 - Bos veengebied NNN
 - NNN Vechtstreek overig
 - Overig landelijk gebied
 - Geldt voor (type gebied) binnen hele regio

BLAUWE DRAAD DOOR HET GEBIED

Om een bijdrage te leveren aan het beperken van klimaatverandering wordt een energietransitie ingezet en zijn er maatregelen nodig om uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

De verandering van het klimaat wordt al zichtbaar in de fysieke leefomgeving. We zullen ons ook moeten voorbereiden en aanpassen aan de veranderingen die klimaatverandering met zich mee brengen. Veelal hebben deze aanpassingen te maken met de omgang met water. Dit geeft nieuwe opgaven, zoals het langer vasthouden van water in plaats van het zo snel mogelijk afvoeren. Ook zet klimaatverandering extra druk op opgaven die al eerder speelden, zoals de waterkwaliteit.

De transitie die deze opgaven meebrengt raakt zowel het stedelijk als het landelijk gebied, uitlopend van het verduurzamen van gebouwen en mobiliteit tot de winning van energie. In het watersysteem is ook een bijzondere relatie tussen Gooi en Vechtstreek en aan beide kanten zijn ingrepen nodig.

De opgaven spelen zowel in het stedelijk als landelijk gebied, en komen als een 'blauwe draad' bij veel andere opgaven terug. In deze ontwikkellijn staan doelen op het gebied van klimaatverandering, energietransitie en water. Ter uitwerking zijn (ordering)principes benoemd die een handvat bieden voor de regionale bijdrage aan klimaatdoelstellingen en de omgang met water op een manier die bijdraagt aan de hoofdambities.

Historische context

Water is van cruciale betekenis geweest voor de ontwikkeling van het gebied. Door het water is het veen gevormd. Van nature komt in de Vechtstreek (en ook Eemland) grondwater (kwel) omhoog uit de stuwwal. De schone kwel uit de ondergrond leidt tot hoge natuurwaarden, bijvoorbeeld in het Naardermeer.

Gedurende de eeuwen heeft de mens getracht het natuurlijke systeem naar zijn hand te zetten: door ontginning en inpolderingen in het veengebied, aanleg van dijken, de drooglegging van het Horstermeer, het afsluiten van de Zuiderzee, aanleg van het Amsterdam Rijnkanaal en het winnen van drinkwater. Zo is een systeem ontstaan dat afhankelijk is van technische maatregelen en vooral is gericht op het buitenhouden en afvoeren van water.

De energievoorziening heeft ook een grote landschappelijke impact gehad. Als brandstof zijn bossen gekapt en is turf gewonnen. Moderne energiewinning toont zich door hoogspanningsverbindingen en gasleidingen.

Afbeelding: ingrepen in watersysteem

Bovenregionale context

Zowel Rijk als provincie committeren zich aan de doelen die zijn gesteld in het klimaatverdrag van Parijs. De VNG heeft namens de gemeenten het Klimaatakkoord ondertekend, hier staan doelstellingen voor reductie van CO2 in 2030 en 2050 in. Ook zijn er landelijke ambities: klimaatadaptief handelen in eigen beleid vanaf 2020 en Nederland is klimaatadaptief en waterrobuust ingericht in 2050. Alle gemeenten hebben die ambities via de Vereniging Nederlandse Gemeenten ondertekend in het bestuursakkoord klimaatadaptatie (2018).

Voor de waterkwaliteit geldt dat de doelen van de EU Kaderrichtlijn water in 2027 gehaald moeten worden.

Regionale opgaven en doelstellingen

Klimaatverandering en energietransitie

Er ligt een wereldwijde opgave om de opwarming van de aarde te beperken zodat klimaatverandering hanteerbaar blijft. De regio moet een bijdrage leveren aan het verminderen van broeikasgassen.

De verandering van energiebronnen vraagt om regionale afstemming. De verandering van het klimaat wordt al ondertussen merkbaar in de leefomgeving en daar moet rekening mee gehouden worden. Er liggen regionale opgaven voor de waterveiligheid en de omgang met droogte.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek streeft naar klimaat neutraliteit in 2050 en is in 2050 klimaatadaptief ingericht

De gemeenten in Gooi en Vechtstreek onderschrijven de doelstelling van 49% CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 1990 en 95% CO2 reductie in 2050 uit het Klimaatakkoord.

Gooi en Vechtstreek zet in op het grote energiebesparingspotentieel en energiewinning op geschikte en gedragen plekken en een bredere aanpak om uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

Daarnaast moet de leefomgeving op tijd zijn aangepast aan nieuwe weersomstandigheden (adaptief zijn).

Water

Water raakt aan veel opgaven in de regio. De Vechtstreek ligt onder zeeniveau en is afhankelijk van de boezems voor in- en uitlaat van water. Klimaatverandering stelt nieuwe eisen aan waterveiligheid.

In de afgelopen decennia is het natuurlijke watersysteem steeds verder onder druk gezet. Het wordt steeds lastiger om voldoende water vast te houden of juist kwijt te raken. Natuurontwikkeling, bemaling van polders, behoefte aan (meer) drinkwater en voorkomen van droogte vragen om (boven)regionale keuzes over de omgang met water. Met name tijdens periode van droogte wordt het een bovenregionaal systeemvraagstuk waar het gebied voldoende en goed water vandaan haalt.

De waterkwaliteit voldoet op dit moment niet overal aan de Europese richtlijnen, met nadelige gevolgen voor natuur, recreatief gebruik en landbouw. Er zijn gebieden met een positieve trend, maar er zijn zeker nog forse inspanningen nodig.

Doelstelling: Gooi en Vechtstreek heeft een robuust en klimaatbestendig watersysteem

Waterveiligheid is een eerste levensbehoefte. Daarnaast vervult het watersysteem een belangrijke rol voor mens en dier.

Het watersysteem moet zo flexibel en robuust zijn dat in zowel periodes met meer of minder water het goede water op de goede plek beschikbaar blijft. Daarbij is ook oog voor het ondergrondse water, wat cruciaal is voor de natuurwaarden en schoon drinkwater.

Ontwikkelprijncipes

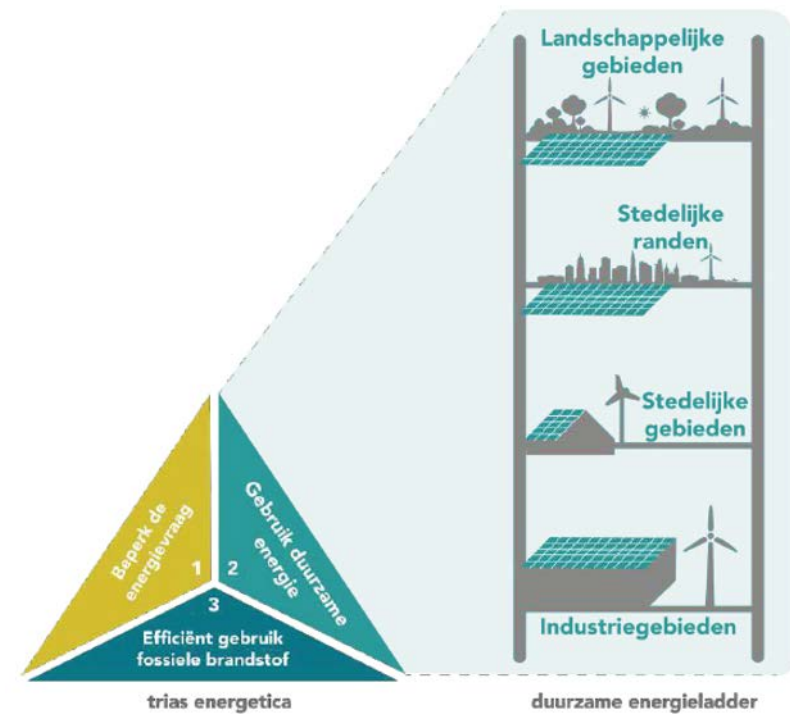
De toekomstige energiemix passend dient te zijn bij de unieke regionale landschappelijke en gebiedskwaliteiten en de economische kansen van het gebied

Veel van de landschappen en cultuurhistorische structuren in de regio hebben een zodanige waarde dat de ruimtelijke verschijningsvorm van duurzame energie als windmolens en zonneweiden hiermee in conflict komt. Het inpassen van vormen van duurzame energie in de regio Gooi en Vechtstreek is daarmee lastig, maar niet onmogelijk.¹

Zeker voor de regio Gooi en Vechtstreek is het daarom belangrijk locaties te benutten waar het negatieve effect van duurzame energie op de bestaande waarden beperkt zijn en hier ook te starten. Dit zijn de industrieterreinen en de daken van bebouwing. Als laatste moet men naar het ongerepte landschap kijken. Hierbij is een goed ontwerp en inpassing cruciaal.

Energie die niet wordt gebruikt hoeft niet te worden opgewekt. De regio zet daarom extra in op het besparen van energie. Zo zet Gooi en Vechtstreek maximaal in op verduurzaming van bebouwing.

1. Zie voor een uitgebreide studie naar de impact en de mogelijkheden het 'Onderzoek energietransitie en cultuurhistorie Gooi en Vechtstreek' d.d. mei 2019

Afbeelding: 'duurzame energieladder'

Het streven om klimaatneutraal te worden vraagt om inzet om uitstoot van broeikasgassen te verminderen

Een simpel principe: energie die niet wordt gebruikt hoeft niet te worden opgewekt. De regio zet daarom extra in op het besparen van energie. Zo zet Gooi en Vechtstreek maximaal in op verduurzaming van bebouwing.

Zo wordt ook voor de warmtevoorziening gezocht naar alternatieven, zoals elektrische oplossingen of aquathermie.

Ook de winning van grondstoffen is een bron van CO2 uitstoot: er is een transitie nodig naar een circulaire economie. Daarnaast kunnen juist de groen/blauwe kwaliteiten worden ingezet om CO2 te reduceren. Het planten van nieuwe of andere bomen draagt bij, maar ook het tegengaan van veenoxidatie helpt. Het bouwen met hout in een voorbeeld van circulair bouwen en opslaan van CO2 door hout niet te laten vergaan of te verbranden

Ontwikkelingen dragen bij aan een robuuster watersysteem

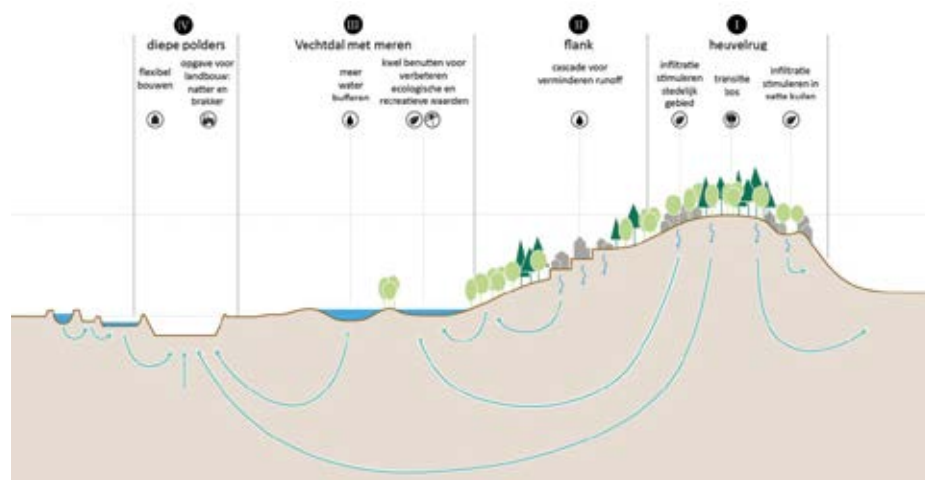
Hoe beter de waterkwaliteit, hoe hoger de natuurwaarden en productiewaarde en hoe meer mogelijkheden voor recreatie. De meeste gebieden hebben baat bij het water wat hier natuurlijk aanwezig is, bijvoorbeeld door schone kwel uit de Heuvelrug of schoon (regen)water wat in de grond zakt. Bij toenemende droogte is het gebied nu afhankelijk van gebiedsvreemd water, wat van mindere kwaliteit is.

Daarom is het belangrijk om zoveel mogelijk schone kwel (grondwater) te benutten en binnen het watersysteem te houden en goed water in het gebied te krijgen. Zuinig(er) omgaan met drinkwater en grondwater is het devies.

Het watersysteem in de Vechtstreek zit aan zijn grenzen als het gaat om afvoeren van water bij hevige neerslag. Het is van cruciaal belang dat de afvoer- en bergingscapaciteit van dit boezemsysteem niet achteruit gaat en waar nodig verbetert.

Op lange termijn vraagt de toenemende druk om een systeemkeuze hoe het gebied wordt voorzien van (drink)water: de Heuvelrug, het Amsterdam Rijnkanaal en de Lek (Vecht) of het IJmeer/Markermeer. Doel is de afhankelijkheid van gebiedsvreemd water zo laag mogelijk te krijgen. De keuze die gemaakt zal moeten worden is of we inzetten op een watersysteem dat met steeds meer en innovatievere technische middelen in stand wordt gehouden maar kwetsbaarder is of naar een natuurlijker systeem dat minder ingrepen vereist en robuuster is maar ook beperkingen aan het (grond)gebruik en de bestemming stelt.

Om te werken aan een robuust systeem moeten maatregelen in het watersysteem of die daar effect op hebben bijdragen bij aan het verbeteren van het watersysteem en geen lapmiddel zijn. Ontwikkelingen dienen minimaal waterneutraal te zijn.

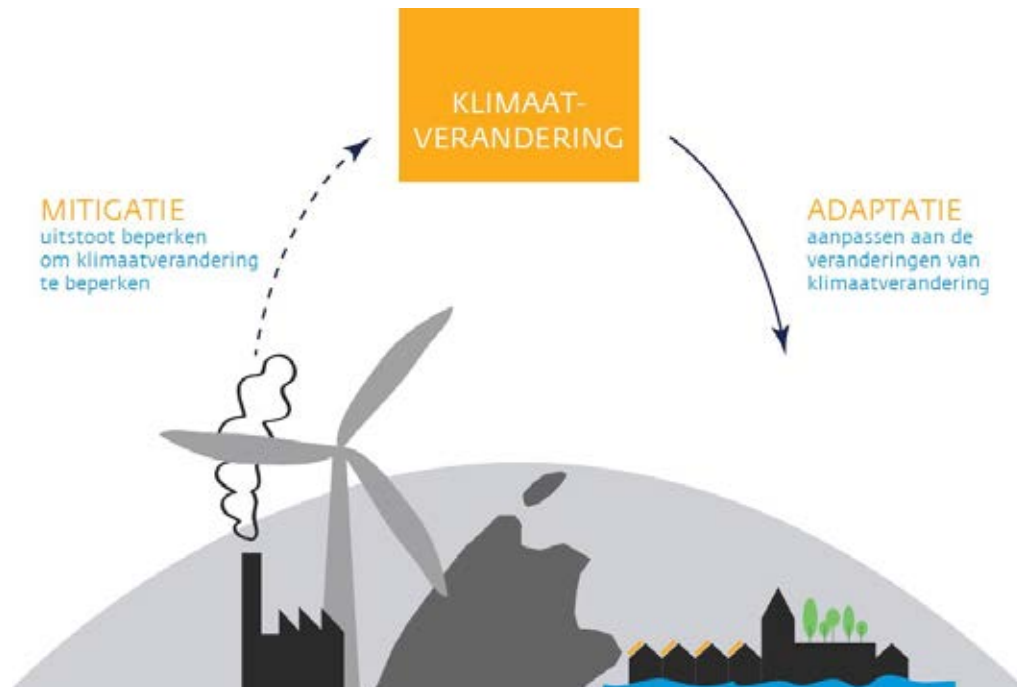
Afbeelding: Propositie: locatiespecifieke opgaven adresseren voor systeemherstel heuvelrug (beeld: Defacto)

Ontwikkelingen zijn zoveel als mogelijk klimaatbestendig

Bij verdichting is het belangrijk om voldoende groen en water te behouden of te creëren. Dit voorkomt hittestress en wateroverlast. Op de stuwwal wordt schoon water zo veel mogelijk geïnfilterd. Het is belangrijk om regenwater tijdelijk te bergen, te infiltreren of vertraagd af te voeren. Hierbij moet aangevoerd water van goede kwaliteit zijn.

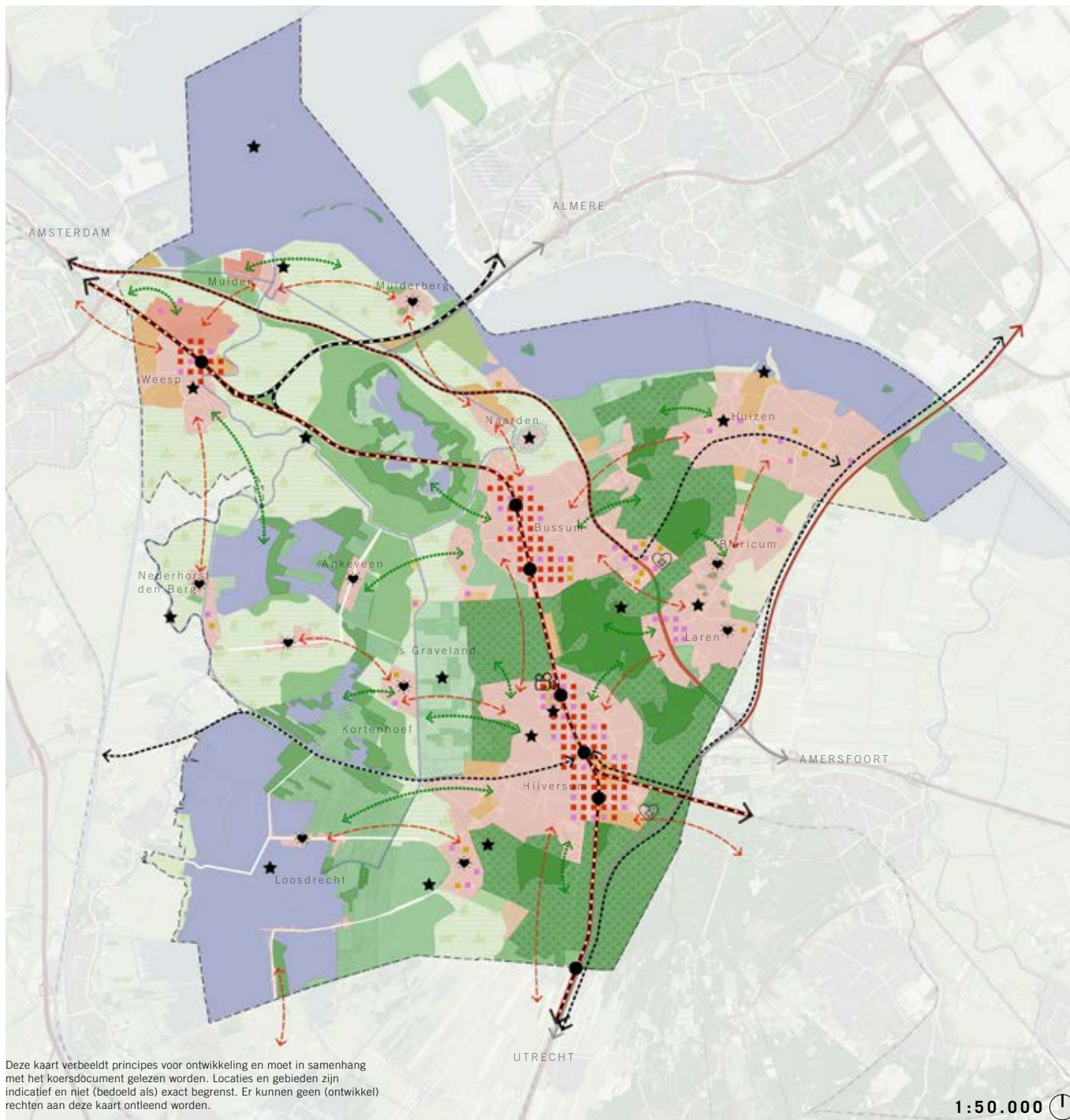
Er is reden voor terughoudendheid met nieuwe bebouwing of het stellen van extra eisen aan bebouwing op plekken die gevoelig zijn voor veranderingen in het watersysteem (zoals overstroombaar boezemland) of waar lange termijnrisico's zijn voor waterveiligheid en waterkwaliteit. Een klimaatadaptieve inrichting is overigens goed te combineren met een aantrekkelijke leefomgeving, het verbeteren van de waterkwaliteit en van de biodiversiteit.

Afbeelding: Klimaatadaptatie

TOTAALBEELD ONTWIKKELIJNEN

Deze kaart verbeeldt principes voor ontwikkeling en moet in samenhang met het koersdocument gelezen worden. Locaties en gebieden zijn indicatief en niet (bedoeld als) exact begrenst. Er kunnen geen (ontwikkel) rechten aan deze kaart ontleend worden.

STERK NETWERK VAN STEDEN EN DORPEN

- Kern verstedelijking binnenstedelijk bij stations
- Aanvullende verstedelijking bij HOV-lijnen
- Werklocaties toevoegen door
 - Intensivering bedrijventerrein
 - Nieuwe bedrijventerreinen
 - Wonen en werken mengen
- Versterking economisch profiel
- Sociale woningbouw, middenhuur groei mee met voorraad
- Werkgelegenheid groeit mee met inwoners
- Groei mobiliteit primair opvangen met:
 - Openbaar vervoer (o.a. systeemsprong Gooilijn en (door)ontwikkelen HOV)
 - Fiets
- Doorstroming hoofdwegennet verbeteren
 - Indien noodzakelijk capaciteitsvergroting A27
 - Indien noodzakelijk capaciteitsvergroting A1, mits betere inpassing
- Rekening houden met goederenvervoer
- Zoveel mogelijk natuurinclusief ontwikkelen
- Rekening houden met gezondheid en veiligheid
- Verstedelijking sluit aan bij cultuurhistorische kwaliteiten
- Gezamenlijke verantwoordelijkheid vitale kleine kernen

ROBUUST EN VITAAL LANDELIJK GEBIED

- Behouden en versterken landschappelijke kwaliteiten
- Voorkomen verstedelijking in waardevol landschap/natuur
- Hoogwaardig stedelijk gebied én landschap
- Versterken natuurgebieden
- Versterken biodiversiteit
- Gebiedsgerichte oplossingen veenweidegebied
- Perspectief voor de landbouw

BLAUWE DRAAD DOOR HET GEBIED

- Verminderen uitstoot broeikasgassen (streven klimaatneutraal)
- Energiemix past bij landschappelijke en gebiedskwaliteiten en economische kansen
- Ontwikkelingen dragen bij aan robuuster watersysteem
- Ontwikkeling zoveel als mogelijk klimaatbestendig

OVERIGE AANDUIDINGEN

- Bestaand stedelijk gebied
- Bestaand bedrijventerrein
- Spoor
- Rijksweg
- Heide, NNN
- Bos Gooi, NNN
- Water, NNN en/of Krw
- Bos veengebied NNN
- NNN Vechtstreek overig
- Overig landelijk gebied
- Geldt voor (type gebied) binnen hele regio

1:50.000

ONDERZOEKSGBIEDEN

Om de regionale opgaven aan te pakken en de ambities mogelijk te maken is veelal lokaal initiatief en maatwerk nodig. Onder de Omgevingswet zullen steeds vaker programma's per (type) gebied waar één of meer opgaven worden opgepakt. Gemeentelijke omgevingsvisies zullen daarvoor (mede) het kader gaan vormen.

In dit hoofdstuk zijn gebieden benoemd die raakvlakken hebben met regionale opgaven en ambities en mede uit de gesprekken hierover naar voren zijn gekomen. Dit kunnen gebieden zijn waar regionale samenwerking nodig is, of waar (al) inspirerende ideeën voor oplossingen zijn bedacht, een locatie die nader onderzoek vergt, of juist een concreet project. Deze gebieden en wat daarover hierna is opgeschreven dienen ter inspiratie voor eventuele vervolgstappen én andere projecten, zowel lokaal als regionaal.

Opname en uitwerking van onderzoeksgebieden in dit koersdocument heeft niet het nemen van besluiten voor een bepaalde ontwikkelingsrichting tot doel, maar om het aangeven welke waarde de gebieden zouden kunnen hebben voor de regionale koers en hoe de opgaven en ambities zoals neergelegd in de ontwikkelingslijnen kunnen worden

vertalen naar concrete locatie of projecten. Het niet noemen van een gebied betekent ook niet dat dit niet relevant is. De onderzoeksgebieden geven alleen een eerste aanzet voor verdere uitwerking en een eerste beeld bij de toekomst van onze regio.

De keuze voor onderzoeksgebieden is bepaald door de breedte van de regionale opgave. Het gaat om opgaven in het stedelijk gebied, in de kleine kernen, in agrarische gebied en in de natuur. Enkele onderzoeksgebieden vallen samen met al (lokaal) in gang gezette projecten, die mogelijk op korte termijn al eerste resultaten gaan opleveren, andere zijn nieuw en kennen ook mogelijk een langere termijn. Het aantal onderzoeksgebieden is beperkt gehouden, maar geeft wel een representatief, breed beeld van de diversiteit én samenhang van de opgaven in de regio.

Beschrijvingen onderzoeksgebieden

Per onderzoeksgebied is op een meer concrete wijze dan in de ontwikkellijnen aangegeven wat de opgaven zijn en welke betekenis de gebieden kunnen hebben voor de regionale opgaven en ambities.

De ontwikkelgebieden hebben een eigen dynamiek en verschillen in urgentie. Ook kan noch moet alles tegelijk; sommige oplossingen/transities vragen meer tijd dan andere. Daarom is de aanpak/transitie per gebied indicatief in de tijd gezet. Zo wordt het tempo van verschillende ontwikkelingen en mogelijke samenhang of volgordelijkheid daarin concreet gemaakt.

Er is ook een aanzet gegeven hoe de aanpak van de onderzoeksgebieden kan aansluiten op ontwikkelingen of programma's in bovenregionaal verband. Naast de reguliere regelingen van Rijk en provincie is een trend zichtbaar waarbij op basis van opgaven in gebieden worden gewerkt in plaats van bestuurlijke grenzen, zoals een bepaald landschap of een infrastructuurlijn. In sommige gevallen gaat dit om overlegstructuren, maar er zijn ook gebiedsgerichte programma's met een eigen financiering. De strategische ligging van Gooi en Vechtstreek maakt er diverse gebiedsgerichte ontwikkelingen zijn. Dit biedt kansen op bovenregionale inzet of financiering.

Afsluitend zijn bij diverse onderzoeksgebieden enkele bijzonderheden aangegeven zoals eerste gedachten over strategieën voor financiering of relevante klimaat/duurzaamheidseffecten.

Integrale regionale aanpak: **Knooppunt Crailo-Tergooi Blaricum**

Casus

Vrijwel alle opgaven voor de regio, directe belangen van een vijftal gemeenten én provincie en Rijkswaterstaat komen hier samen. Hier kan regionale samenwerking een toegevoegde waarde bieden.

De opgave bestaat uit woningbouw, werkgelegenheid, verkeer en (openbaar) vervoer verdeeld over diverse locaties rond het knooppunt. In het gebied komen lokale en provinciale wegen en de rijksweg samen, net als diverse regionale fietspaden. Rond dit verkeersknooppunt worden zowel het Crailo-terrein als het Tergooiterrein herontwikkeld.

Dit zijn regionaal belangrijke ontwikkelingen. Ambitie en noodzaak is dat ontwikkellocaties elkaar versterken en niet beconcurreren. De druk op het verkeersknooppunt zal gaan toenemen. Met de name de fietsers komen daardoor in de knel. Daarnaast is het voor de ontwikkeling van duurzame wijken randvoorwaardelijk dat er een volwaardig OV-knooppunt ontstaat waar de HOV-bus goed is aangesloten.

Opgaven en ambities

De opgave is hier vooral de integrale afweging, waarbij deellocaties en deelopgaven op zich mogelijk een heel ander perspectief voorstaan dan wat integraal gezien belangrijk is.

Tijdslijn

Het project, zeker een aantal deelopgaven loopt al jaren. Duidelijk is dat nu op korte termijn het beoogde beeld moet worden vastgelegd om de deelontwikkelingen niet onnodig (verder) te vertragen.

Aansluiting in bovenregionaal verband

- Samenwerking Gooicorridor (inclusief HOV-knopen)
- Bouwimpuls
- Uitwerking verstedelijkingsstrategie MRA en omgevingsagenda NOVI provinciale programma's als regionaal fietsnetwerk

Bijzonderheden

- Er is al een studie uitgevoerd naar verbetering van het verkeersknooppunt. De vervolgstap is een fasering en afspraken over financiering en bekostiging.
- Naast overheden zijn ook ontwikkelende partijen betrokken, waarbij het eigendom van het Crailoterrein door de gemeenten in een B.V. zijn ondergebracht. Als de huidige P&R zou worden herontwikkeld is het Rijksvastgoedbedrijf ook partij.
- Over het knooppunt loopt ook een cruciale natuurverbinding over de A1. Het fietsnetwerk maakt gebruik van een historisch pad (Gebed zonder End).

OV-knooppuntontwikkeling (casus Bussum-Zuid)

Casus

De regio Gooi en vechtstreek heeft een grote woningbouwopgave en behoefte aan werklocaties. De grootste toename van woningen in combinatie met werken wordt voorzien nabij OV-knooppunten. De omgeving van station Bussum-Zuid is hier een goed voorbeeld van.

Dit station is niet alleen voor de kern Bussum belangrijk, het is in de ketenreis vanuit kleinere kernen als 's Graveland, Kortenhoef of Hilversumse Meent een belangrijke schakel om over te stappen op het spoor. Dit vraagt om een goed bereikbare en aantrekkelijke stationsomgeving met de voorzieningen om over te stappen tussen verschillende vervoersmiddelen. Bijzonder element bij dit station is de directe ligging grenzend aan waardevolle natuur. Dit betekent dat ook de samenhang met doelen op het vlak van natuur en recreatie in het landelijk gebied extra aandacht verdient. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de functie van het station als "poort naar de natuur". In de omgeving van het station liggen kansen voor stedelijke ontwikkeling waarbij duurzame woon- en werklocatie gecreëerd kunnen worden. Essentieel daarbij is de opgave om een verdichte stad leefbaar en gezond te maken en houden. Nieuwe vormen van (combinaties van) wonen en werken zijn daarbij nodig.

Opgaven en ambities

In de spoorcorridor moet een fors deel van de rode opgaven van de regio worden gerealiseerd. De ambitie om daarin ook trouw te blijven aan de kwaliteiten van het huidige wonen in de regio is deel van opgave. Daarnaast zijn goede verbindingen met de omgeving, zowel met de natuurlijk omgeving als met de kernen die niet aan het spoor liggen een harde randvoorwaarde.

Tijdlijn

De woningbouwopgave en daarmee die van de werkgelegenheid is actueel en kan niet wachten. Investerings in openbaar vervoer moeten hand in hand hiermee gaan. De komende tien jaar zal resultaat gehaald moeten worden om als regio aantrekkelijk te blijven voor eigen inwoners en bedrijven en verzekerd te zijn van bijpassend goed openbaar vervoer.

Aansluiting in bovenregionaal verband

Deze programma's, projecten en mogelijkheden zijn denkbaar als aanknopingspunt voor bovenregionale inzet en bijdragen:

- Samenwerking Gooicorridor
- Uitwerking OV toekomstbeeld
- Rijk-MRA programma's Samen Bouwen aan Bereikbaarheid, Bereikbare Steden
- Bouwimpuls
- Uitwerking verstedelijkingsstrategie MRA en omgevingsagenda NOVI
- Ontwikkeling buitenpoorten
- Provinciale programma's

Bijzonderheden

- Het is het duidelijk dat projecten niet zonder stevige overheidssteun van de grond zullen komen en dat ook bijdragen van Rijk en provincie noodzakelijk zijn. Die constatering en afhankelijkheid zet veel druk op tempo en besluitvorming, regionaal en lokaal.

Ter Sype e.o.**Casus**

Loosdrecht is een voorbeeld van een kleinere kern die niet optimaal is aangesloten op hoogwaardig openbaar vervoer en het hoofdwegennet. Vanwege de ligging in waardevol landschap, en hier in het bijzonder de aanwezigheid van een vliegveld, zijn de uitbreidingsmogelijkheden beperkt. Op het terrein 'Ter Sype', gelegen aan de zuidkant van Loosdrecht, is potentieel nog enige ontwikkelruimte.

De gemeente onderzoekt de ontwikkeling van een bedrijventerrein en een aantal woningen. Er is regionaal een aanzienlijke behoefte aan ruimte voor werk, in het bijzonder als schuifruimte, en dit initiatief draagt hier aan bij.

Opgaven en ambities

Regionale ondersteuning van lokale projecten gericht op vitale dorpen en steden, juist ook in het buitengebied is hier de opgave én de ambitie. Slimme programmering is daarbij essentieel (zie ook hierna).

Tijdljn

De vraag naar locaties voor bedrijven is actueel. Wel is het belangrijk om bij uitgifte de waarde van het te vestigen bedrijf voor de directe omgeving, voor het dorp, mee te nemen in de overwegingen. Mede daarom is het belangrijk de uitgifte/groei geleidelijk te laten plaatsvinden. Er kan wel binnen 5 jaar worden gestart.

Aansluiting in bovenregionaal verband

Deze programma's, projecten en mogelijkheden zijn denkbaar als aanknopingspunt voor bovenregionale inzet en bijdragen:

- Regionale aanpak werklocaties

Bijzonderheden

- De gemeente is geen eigenaar van het terrein. Er zijn dus afspraken nodig met de ontwikkelaar.
- De aanwezigheid van het vliegveld levert een bijzonder aspect op bij ontwikkeling met betrekking tot geluid en veiligheid.

Bedrijventerreinen Gooimeer Noord en Zuid en het Plaveen

Casus

Gooimeer Noord en Zuid zijn bedrijventerreinen die aan weerszijden van de A1 bij Naarden zijn gelegen. Het Plaveen ligt in Huizen. Op dit type bedrijventerrein is de opgave om te zoeken naar mogelijkheden om te intensiveren. Anders werken, meer banen op dezelfde oppervlakte, nieuwe aandacht voor maakindustrie, maar ook een eigen profiel zijn kernbegrippen voor dit type gebied belangrijk zijn.

Door het efficiënter aanleggen van parkeerplaatsen en meer toepassing van hogere bouw kan extra ruimte gewonnen worden. Ook zijn er functies die ook te mengen zijn met een woonomgeving. Als deze zijn uit te plaatsen kan er ruimte komen voor functies die wel noodzakelijk op een bedrijventerrein moeten zitten.

Daarnaast biedt een bedrijventerrein kansen voor verduurzaming, bijvoorbeeld voor zon op daken. Bij Gooimeer biedt de ligging direct aan de A1 kansen voor combinaties met goederenvervoer.

Opgaven en ambities

De combinatie van intensivering bedrijventerreinen en energie/klimaatdoelstelling is de kern van opgave en ambitie voor dit onderzoeksgebied. Daarnaast zijn kansen voor goederenvervoer (Gooimeer) en verbetering van de uitstraling naar het landschap belangrijke elementen.

Tijdslijn

Intensivering en upgrading van bedrijventerreinen vraagt om goed overleg en om afstemming op bedrijfsmatige mogelijkheden van zittende bedrijven. Perspectief en duidelijkheid zijn daarbij belangrijk en vragen om een overzienbare termijn van uitvoering. Een uitvoeringsperiode van 5 tot 10 jaar is daarbij niet ongebruikelijk. Zeker het uitplaatsen van functies die ook binnen een woongebied passen zal tijd vergen.

Aansluiting in bovenregionaal verband

Deze programma's, projecten en mogelijkheden zijn denkbaar als aanknopingspunt voor bovenregionale inzet en bijdragen:

- Provinciale regelingen voor verduurzaming bedrijventerreinen
- Regionale energiestrategie

Bijzonderheden

- Aansluitend aan Gooimeer Noord liggen enkele verspreide bedrijfspercelen langs de trekvaart. Hier liggen kansen voor verbetering ruimtelijke kwaliteit.
- Het Plaveen is van oudsher sterk in praktijkgeschoolde werkgelegenheid. De gemeente heeft dit als bijzonder speerpunt.
- Het Plaveen ligt tussen de haven en het oude dorp. Hier ligt ook een vraag om deze verbinding te versterken.

Veenweidegebied

Casus

De opgaven voor het veenweidegebied zijn complex en kennen een grote samenhang. In de diverse documenten die ter voorbereiding op dit koersdocument zijn opgesteld zijn deze ook uitgebreid aan de orde gekomen. Een vervolgstap zou het ontwikkelen van een regionale strategie kunnen zijn of het opzetten van pilots.

Belangrijk daarbij is dat samen met de huidige grondgebruikers (veelal agrarisch, soms deels al natuur) een nieuwe toekomst wordt uitgewerkt, waarin ook een nieuwe verdienmodellen in zitten. Daarbij kan gedacht worden aan aangepaste of nieuwe vormen van veeteelt en landbouw, maar ook aan nieuwe functies in en om agrarische bouwsteden. Gebieden met een de ligging nabij het Naardermeer zijn bijvoorbeeld een interessant onderzoeksgebied.

Opgaven en doelen

Essentieel is dat een nieuwe toekomst een oplossing biedt voor actuele bedreigingen zoals bodemdaling en verzilting en bijdraagt aan herstel van de biodiversiteit en mogelijk ook de recreatieve waarde van het (open) landschap. Zo vormen deze projecten de basis voor een integrale aanpak van de ontwikkellijijn robuust en vitaal landelijk gebied.

Tijdlijn

De transitie van het veenweidegebied is geen eenvoudige opgave. Grote deels vaak recente investeringen maken de transitie ook niet eenvoudig en vragen om een ruime tijdhorizon. Aan de andere kant zijn de opgaven, bijvoorbeeld stikstof, zeer actueel en vragen om snelheid en duidelijkheid. Een tijdlijn met twee gezichten, waarbij gebruikmaken van "het momentum", het adagium is.

Aansluiting in bovenregionaal verband

Deze programma's, projecten en mogelijkheden zijn denkbaar als aanknopingspunt voor bovenregionale inzet en bijdragen:

- Uitvoering klimaatakkoord, onderdeel veenweide
- NOVI-gebied Groene Hart
- Gebiedsgerichte aanpak stikstof
- Uitwerking verstedelijkingsstrategie MRA en omgevingsagenda NOVI

Bijzonderheden

- Zoals al aangeven onder tijdlijn is sprake van een grote actualiteit die niet alleen veel aandacht maar mogelijk ook financiering losmaakt. Niet alleen vanuit de overheid, maar ook vanuit de markt. Uitkoopregelingen, maar ook handel in/aankoop van stikstofrechten zijn daar voorbeelden van. Daarnaast is zeker het afgelopen jaar het landelijk gebied als plek om te recreëren of te gaan wonen/werken meer en meer in beeld gekomen.
- In de regio is in het verband van het bestuurlijk platform Gooi, Vecht en Diemerscheg, en voorgangers daarvan, al lang een samenwerking tussen gebiedspartijen en overheden gaande. Dit kan worden benut.

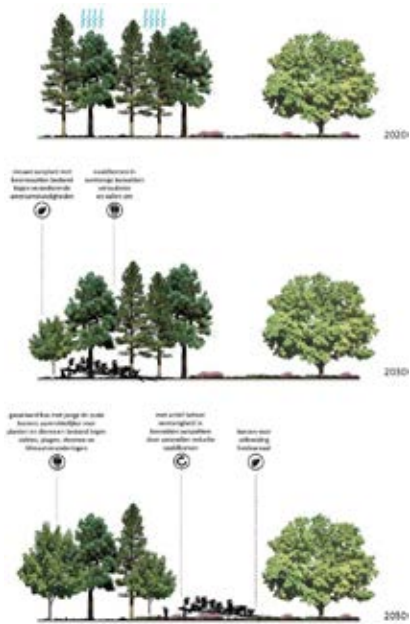

Bosgebieden Gooi

Casus

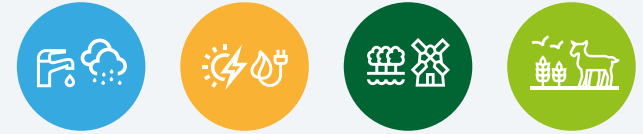
Deze ontwikkelrichting met bijbehorend onderzoeksgebied is primair ingegeven door de verandering van het klimaat. Het vasthouden van water en beperken van verdamping is van groot belang om in steeds vaker voorkomende perioden van droogte het gebied zelf gezond te houden én tevens de waterstromen tussen hoog en laag voldoende te blijven voeden.

Vanuit water speelt hier ook het belang van de drinkwaterwinning. Naast klimaatdoelen speelt daarnaast de ambitie om de bossen (nog) aantrekkelijker maken voor recreanten uit de omgeving en de biodiversiteit te vergroten.

Een mogelijkheid om invulling te geven aan bovenstaande doelen is het vitaliseren van de bossen door het (gestaag) transformeren van aangeplante bosdelen (productiehout), vaak met uitheemse soorten, naar soorten loofbomen. Bomen die hier overigens ook van oorsprong stonden. Deze soorten onttrekken minder water uit de grond, zorgen voor meer schaduw en meer biodiversiteit.

Hierdoor wordt het watersysteem van Gooi en Vechtstreek robuuster en het landschap aantrekkelijker, ook voor recreanten. Meer diversiteit verlaagt ook het risico op bosbranden, wat zeker nabij de bebouwde omgeving ook een veiligheidsaspect kent. Vele bospercelen op het Gooi zouden zich kunnen lenen voor een dergelijk aanpak. De tafelberg en omgeving is hier een voorbeeld van.

Opgaven en doelen

Essentieel is dat het nieuwe perspectief een oplossing biedt voor de verdroging op het Gooi en daarmee bijdraagt aan een evenwichtig watersysteem voor heel Gooi en Vechtstreek. Daarnaast zijn biodiversiteit en recreatieve mogelijkheden twee doelen die ook vanuit de stedelijk opgave belangrijk zijn. Tot slot kan een zorgvuldige transitie juist bijdragen aan het instandhouden en mogelijk juist vergroten van de landschappelijke kwaliteiten en kenmerken van de regio.

Tijdlijn

Transitie van de bossen is een langdurig proces, waarbij voorkomen moet worden dat kaalslag het beeld gaat beheersen en verdroging daardoor alleen maar toeneemt. Zorgvuldige nieuwe bosbouw is ook noodzakelijk om draagvlak hiervoor te verkrijgen.

Een proces van tientallen jaren dat verspreid over het Gooi plaatsvindt ligt in het verschieft.

Aansluiting in bovenregionaal verband

Deze programma's, projecten en mogelijkheden zijn denkbaar als aanknopingspunt voor bovenregionale inzet en bijdragen:

- MRA programma klimaatadaptatie
- Uitwerking verstedelijkingsstrategie MRA en omgevingsagenda NOVI
- uitvoering bossenstrategie

Bijzonderheden

- Vanuit klimaatbewust bouwen neemt ook de aandacht voor hout als bouw materiaal weer toe. Mogelijk zijn er nieuwe vormen van bosbouw denkbaar die de bovenstaande doelstellingen verenigen met productie van hout en de daarbij passende verdienmodellen. Eigenlijk vergelijkbaar met de huidige dennenbossen, die in het verleden ook veelal daarvoor zijn aangeplant.
- Het Goois Natuurreservaat heeft in de recent vastgestelde beheervisie ook aangegeven naar meer klimaatbestendige bossen toe te willen werken. Ook het Waterschap is hierin geïnteresseerd als onderdeel van klimaatadaptatie.

Oostflank Gooi (tussen bebouwde kern Hilversum, Laren, Blaricum en A27)

Casus

Door de A1 en A27 raakt de natuur versnipperd. (Rest)gebieden tussen de rand van een dorp of stad en een (nieuwe) snelweg zijn kwetsbaar gebleken voor verrommeling en willekeurige verstedelijking. Zeker als het gebied afgesneden is van een groter geheel en geen duidelijke functie heeft waar mensen waarde aan toekennen. Andersom zijn die gebied juist wel beeldbepalend voor de regio, gezien vanaf de snelwegen.

Het gebied tussen de kernen Laren, Blaricum en de A27 zou hier een voorbeeld van kunnen zijn. In het gebied zijn met restanten van engen en de Gooyersgracht belangrijke cultuurhistorische waarden aanwezig. De Gooyersgracht is vervuild en heeft thans alleen functie voor de afwatering. Dit gebied is een voorbeeld van een gebied waar een kwaliteitsverbetering van het landschap mogelijk is. Er liggen kansen voor een kwaliteitsslag door versterken van de karakteristieken van de engen en de Gooyersgracht.

Er zijn aanvullende recreatieve verbindingen denkbaar en doorfietsroutes richting Eemnes kunnen worden verbeterd. En in combinatie daarmee en eigenlijk leidend is er de mogelijkheid om een nieuwe natuurcorridor te creëren aan de oostkant van het Gooi. De al aanwezige gradiënt in het landschap en de potentie voor kwel bieden kansen. Er kan zo ook een natuurverbinding worden gemaakt met Flevoland.

Opgaven en doelen

In dit onderzoeksgebied kunnen de principes voor versterking van ruimtelijke kwaliteit van (het versnipperde) landschap, toevoeging van recreatieve ontsluiting en versterking van de biodiversiteit door het verbinden van natuurgebieden nader worden uitgewerkt.

Tijdljn

Dit project vraagt zoals de meeste projecten in het landelijk gebied om een lange adem, maar kan stapje voor stapje, vanaf vandaag, worden gerealiseerd. Belangrijk daarbij is om de visie en de tijdljn goed met elkaar te verbinden.

Aansluiting in bovenregionaal verband

- Uitwerking verstedelijkingsstrategie MRA en omgevingsagenda NOVI
- Realisatie van NNN
- Programma's voor versterken biodiversiteit

Bijzonderheden

- De gemeenten Laren, Blaricum en het Waterschap voeren reeds gesprekken over de aanpak van de Gooyersgracht.
- De gemeente Blaricum wil graag de landschappelijke kwaliteit en verbinding tussen het oude dorp en de Bijvanck verbeteren. Dit sluit goed aan op de aanpak van het bredere gebied.
- In de Omgevingsverordening is er een beschermde verbinding aangegeven tussen het NNN-gebied in Gooi en het Gooimeer (langs de A27). Hier wordt echter nog geen uitvoering aan gegeven.

Energie landschappen, bijvoorbeeld Vliegveld Hilversum

Casus

Vliegveld Hilversum is in beeld als zoekgebied voor zonne-energie in het kader van de Regionale Energiestrategie. Er liggen ook kansen voor het versterken van natuur. Een natuurvriendelijke inrichting met schrale graslanden van het vliegveld kan ook bijdragen aan een goede verbinding met het gebied Egelshoek, waar de kwelpotenties benut kunnen worden.

Opgaven en ambitie

Dit gebied kan een goed voorbeeld zijn hoe klimaatambities en biodiversiteit kunnen hier hand in hand gaan.

Tijdlijn

Het doel van de RES 1.0 is te komen tot projecten die voor 2030 gerealiseerd kunnen worden. Zonnepanelen kunnen relatief snel gerealiseerd worden, mits de energie-infrastructuur hier ook op is berekend. Transitie in het landelijk gebied vergen meer tijd.

Aansluiting in bovenregionaal verband

Deze programma's, projecten en mogelijkheden zijn denkbaar als aanknopingspunt voor bovenregionale inzet en bijdragen:

- Regionale Energiestrategie
- Programma's voor natuurontwikkeling

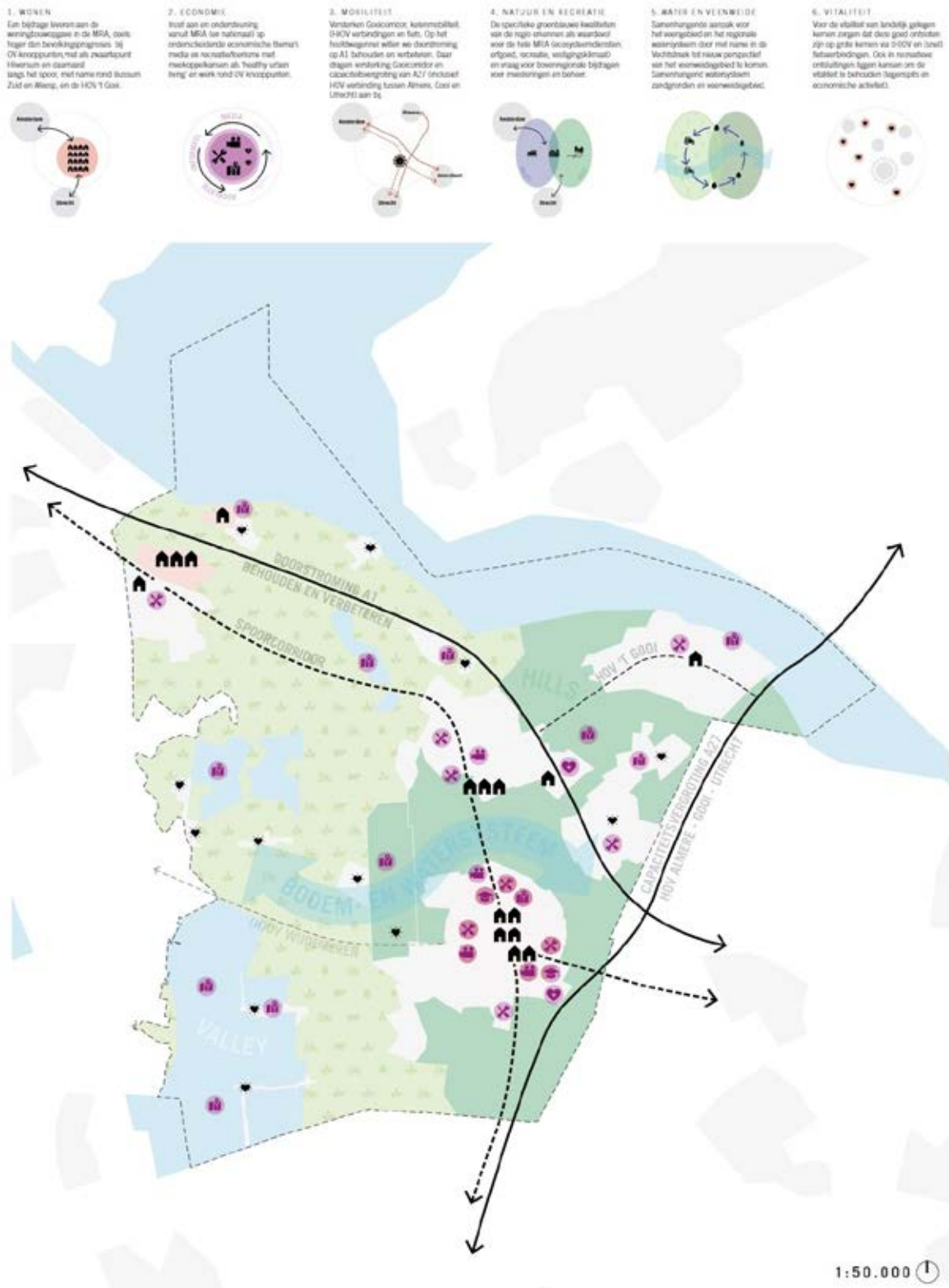
Bijzonderheden

- Voor het verbinden van de Gooise natuur, het vliegveld en het weidegebied rondom de Egelhoek is een verbinding over het MOB-complex cruciaal. Dit complex is in afwachting van een herbestemming.
- Het vliegveld ligt naast Ter Sype. De ruimtelijke kwaliteit in samenhang gezien is daarom van belang.

KAART OVERZICHT ONDERZOEKSGBIEDEN PM

VERTALING KOERS NAAR BOVENREGIONAAL SCHAALNIVEAU

Voor veel opgaven is een bovenregionale inzet en bijdrage nodig. Om regionale belangen te behartigen is het van belang een duidelijke inzet te hebben, met een focus op de onderwerpen waar inzet van Rijk of provincie noodzakelijk is. Als hulpmiddel is hieronder de inhoud van dit koersdocument vertaald naar thema's die (mede) oplossingen op bovenregionaal schaalniveau vragen.

BIJLAGEN

Proces

Project samenwerking omgevingsvisie

In regionaal verband is in 2018 gestart met samenwerking op het onderwerp omgevingsvisie. Er is gewerkt in verschillende fases. De fases zijn verkennen, analyseren en koers uitzetten. Iedere fase kende een aantal tussenstappen. Bij iedere stap waren er momenten van betrokkenheid van gemeenteraden, medeoverheden en organisaties uit het gebied.

Er is gestart met een verkenningsfase. Hiervoor is de 'Verkenning Gooi en Vechtstreek 2040' opgesteld, die inzicht geeft in de autonome trends en ontwikkelingen die op de regio afkomen. (link plaatsen)

In september 2018 is de analysefase begonnen. Het doel van de analysefase was om de regionale opgaven scherp te krijgen. Dit zijn niet alle opgaven in de fysieke leefomgeving, maar met name de opgaven die voor oplossingen vragen om afstemming en samenwerking op (boven)regionaal schaalniveau.

De analysefase kende drie stappen:

1. Nader onderzoeken van de opgaven uit de Verkenning 2040
2. Scherper formuleren en focus aanbrengen in opgaven
3. Schetsen van ontwikkelperspectieven

Voor stap 1 zijn diverse aanvullende onderzoeken gedaan, waarbij ook is samengewerkt met andere partijen, zoals het Waterschap, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en Deltares. In stap 2 is alle informatie samengevat en focus aangebracht. Dit heeft geleid tot een gedeeld beeld over de opgaven die regionaal om visie en keuzes vragen. Dit is samengevat in een rapportage. (september 2019).

Vervolgens zijn in stap 3 ontwikkelperspectieven opgesteld. Deze ontwikkelperspectieven zijn onderzoekmodellen die ambities, opgaven en mogelijke oplossingen op een integrale wijze met elkaar verbinden. Ieder ontwikkelperspectief toont de ontwikkeling van de regio vanuit een andere invalshoek, zoals wonen en werk of het klimaat. De ontwikkelperspectieven brengen (extreme) keuzes en consequenties daarvan in beeld. Niet bedoeld om uit te kiezen, maar wel om het gesprek over de ambities voor het koersdocument (de volgende fase) te formuleren.

Alle documenten van de verkenning- en analysefase zijn hier beschikbaar.

Aanpak van de koersfase

In de koersfase is toegewerkt naar dit koersdocument. Voor de eerste tussenstand van het koersdocument zijn op basis van de bestaande beleidskaders en de uitgevoerde analyses uit de vorige fases ambities en mogelijke oplossingsrichtingen voor de regionale opgaven benoemd. In bijlage PM vindt u hierbij de bronvermelding en de gebruikte afwegingsprincipes.

In de periode maart tot juni 2020 zijn verschillende gesprekken gevoerd met gebiedspartijen, maatschappelijke organisaties, medeoverheden en gemeenteraden. Door het uitbreken van de Coronacrisis heeft het proces zich vervolgens afgespeeld in de digitale omgeving..

De tweede tussenstand is in juli 2020 openbaar gemaakt. In de zomerperiode is mede aanleiding van de brede consultatie gewerkt aan meer inzicht op een aantal thema's zoals de economische ontwikkeling en het watersysteem.

De derde tussenstand is vrijgegeven in oktober 2020. Alle gemeenteraden hebben, in vervolg op eerdere regionale bijeenkomsten, de gelegenheid gekregen om wensen en bedenkingen te uiten op deze versie.

In de koersfase is ook, nog meer dan in de analysefase, het gesprek aangegaan met de omgeving. Maatschappelijke partijen in het gebied, variërend van historische verenigingen tot belangorganisaties, zijn ook op verschillende momenten in het proces betrokken. Zo is op initiatief van Tussen Vecht en Eem een congres gehouden in het Singer. Op de derde tussenstand van het koersdocument konden ook deze gebiedspartijen een reactie geven.

De verwerking van alle reacties, wensen en bedenkingen zijn 28 januari 2021 besproken in het portefeuillehoudersoverleg. Op 4 maart 2021 is het definitieve ontwerp van het koersdocument vastgesteld. Vervolgens is het koersdocument afgerond en door het portefeuillehoudersoverleg aangeboden aan de colleges van alle gemeenten.

PM AFBEELDING PROCES

Afwegingsprincipes

Het herkennen en erkennen van regionale opgaven geeft het belang aan om een gezamenlijke koers op deze vraagstukken te benoemen. Het maken van strategische afwegingen voor de fysieke leefomgeving is niet eenvoudig. We hebben in de regio maar beperkte ruimte en we moeten deze slim gebruiken, bijvoorbeeld door verschillende opgaves aan elkaar te koppelen. Soms dient een afweging tussen belangen gemaakt te worden, soms versterken deze elkaar. Dit vereist een integrale aanpak.

Dit geldt ook voor de afweging tussen het lokale en het (boven)regionale belang. Vaak zijn die gelijk, laten ze zich goed combineren of versterken deze elkaar. In sommige gevallen kan het lokale en het regionale perspectief verschillen. Hierbij zijn aantal principes gehanteerd bij het formuleren van het koersdocument. Deze kunnen ook worden toegepast bij eventuele gezamenlijke vervolgen.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor regionale opgaven

De opgaven uit de analysefase kunnen beter gezamenlijk worden opgelost, en vaak is het noodzakelijk om gezamenlijk op te trekken en liggen er kansen dingen beter op te lossen. De woningmarkt, het landschap, watersysteem, mobiliteit of economie stoppen niet bij de gemeentegrens. Onze inwoners bewegen zich door de hele regio. Het regionale belang is ook lokaal belang, ook al voelt dat soms niet zo. Om gezamenlijk tot een koers te komen moeten gemeenten verantwoordelijkheid voor de oplossingen delen en moet het denkbaar zijn dat gemeenten een bijdrage leveren aan een opgave waar zij zelf wellicht minder belang bij voelen. Dat moet in balans zijn met de baten van de samenwerking (zie onder lokale identiteit).

Lokale kwaliteiten behouden en benutten en gezamenlijk inzetten daar waar het niet (alleen) lokaal kan

Dit is de andere component van de gezamenlijke verantwoordelijkheid. Niet iedere gemeente kan of wil in dezelfde mate bijdragen aan een oplossing voor een regionale opgave. De gemeenten in de regio zijn divers en hebben hun eigen onderscheidende kwaliteiten en identiteit. Deze identiteit is vertrekpunt bij het oplossen van vraagstukken. Er moet ruimte zijn voor deze verschillen, dit biedt ook kansen om juist in te zetten op de lokale kwaliteiten en deze in te brengen in de regio. Het benutten van ieders kracht in plaats van standaard evenredig verdelen biedt wellicht openingen voor een gezamenlijk verhaal.

Positionering in bovenregionaal verband

De regio ligt tussen vier grote burens: Amsterdam, Almere, Amersfoort en Utrecht. Dit geeft extra opgaven, maar ook veel kansen. Het is belangrijk om hier een rol te vervullen. Een sterke en duidelijke positie van de regio biedt kansen op ondersteuning bij onze opgaven. Bovenregionaal staan we voor een onderscheidend profiel. Gooi en Vechtstreek heeft daarbij een sterke regionale identiteit om te benutten.

Begrippen

Artificial Intelligence	Kunstmatige intelligentie: systemen of machines die menselijke intelligentie nabootsen om taken uit te voeren en die zichzelf tijdens dat proces kunnen bijleren.	Bouwimpuls	Subsidieregeling van het Rijk voor het versnellen van woningbouw
Aquathermie	Warmte en koude uit water halen, uit verschillende waterbronnen	Buitenpoort	Concept voor stations die zijn gelegen op plekken waar je het landschap direct kunt bereiken (ontwikkeld door MRA)
Bedrijventerreinen (klassiek)	Terreinen met overwegend werklocaties die gescheiden zijn van woongebieden	Buitenstedelijk	Niet binnen binnenstedelijk gebied gelegen
Binnenstedelijk gebied	Gebied binnen een bebouwingskern, ingevolge de Omgevingswet: bestaand samenstel van bebouwing voor wonen, dienstverlening, bedrijvigheid, detailhandel en horeca, en de daarbij behorende openbare of sociaal-culturele voorzieningen en infrastructuur en stedelijk groen	Circulaire economie	Systeem dat zichzelf versterkt en herstelt. Doel is om producten, onderdelen en materialen op een zo hoogwaardig mogelijke manier in het systeem te behouden
Biodiversiteit	Soortenrijkdom aan planten en dieren	Dagelijkse voorzieningen	Voorzieningen als supermarkt, basis-gezondheidszorg, kinderopvang, basisschool, detailhandel en OV-halte
Bovenregionaal	Een schaalniveau groter dan de regio	Duurzaam	Van lange duur; de aarde niet uitputtend
Bossenstrategie	Strategie ter uitwerking van het Klimaatakkoord waarin Rijk en provincies gezamenlijk ambities en doelen voor bossen in Nederland vaststellen	Duurzame ontwikkeling	Ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor toekomstige generaties, om ook in hun behoeften te voorzien, in gevaar te brengen. In relatie tot natuur gaat het om aandacht voor de balans tussen mens en natuur

(Cultureel) erfgoed

De fysieke overblijfselen van de historie: bovengronds (gebouwde monumenten en hun relevante directe omgeving (biotoop)), ondergronds (archeologie), het cultuurlandschap met historische landschapselementen en collecties (archieven en musea) en het immateriële erfgoed (verhalen en tradities)

Cultuurhistorische waarden

waardering van sporen, objecten, patronen en structuren die zichtbaar of niet zichtbaar onderdeel uitmaken van onze leefomgeving en een beeld geven van een historische situatie of ontwikkeling, waaronder stedenbouwkunde, archeologie en cultuurlandschap

Capaciteitsvergroting weg

Verhoging van het aantal verkeerseenheden dat onder normale omstandigheden per tijdseenheid kan worden verwerkt

Doorstroming weg

De mate waarin het verkeer zich vlot kan verplaatsen over de weg

fysieke leefomgeving

Datgene wat je ziet, voelt en ruikt. In de Omgevingwet niet gedefinieerd maar in ieder geval bestaand uit bouwwerken, infrastructuur, water, watersystemen, bodem, lucht, landschappen, natuur, cultureel erfgoed en werelderfgoed

Gebiedsgerichte aanpak stikstof

Onderdeel van de aanpak om stikstof op Natura 2000-gebieden te reduceren

Gebiedsgericht werken

Een manier van werken in de beleids- en uitvoeringsfase nadrukkelijk van buiten (de samenleving, het gebied, de wijk) naar binnen (de ambtelijke organisatie), vanuit kansen en problemen kijken en handelen. Er is sprake van een samenhangende aanpak tussen sociale, economische en fysieke opgaven. Er is samenwerking met partijen die belanghebbend zijn, denk aan gebruikers, provincie, waterschappen, ketenpartners, omgevingsdiensten, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.

Gradiënten

(Geleidelijke) overgangen tussen gebieden. De belangrijkste zijn hoog-laag, droog-nat, voedselrijk-voedselarm

Hoofdwegennet

De rijks- en provinciale wegen

HOV 't Gooi

Hoogwaardige openbaarvervoerverbinding tussen Hilversum en Huizen

Gooilijn of Gooicorridor

Spoorlijn tussen Amsterdam en Hilversum, vanaf Hilversum richting Amersfoort en Utrecht Centraal

HOV Hoogwaardig openbaar vervoer. In dit document een term voor stads- en streekvervoer dat voldoet aan hoge eisen op het gebied van de doorstroming (hoge gemiddelde rijnsnelheid), eventueel door te ontwikkelen naar lightrail of een andere systeemsprong. Andere kenmerken zijn comfortvoorziening en reisinformatie bij zowel de haltes als in het voertuig. Waar bedoeld wordt op vormen van vervoer over treinrails, wordt de term 'spoor' gebruikt

Hubs Vervoersknooppunt

Interactiemilieus Goed bereikbare, gemengde stedelijke locaties met een goed voorzieningenaanbod dat uitnodigt tot ontmoeting. Of verbinding met het landschap

Klimaatakkoord Het klimaatakkoord is een verzameling van maatregelen die het kabinet-Rutte III in juni 2019 aankondigde, met als doel de uitstoot van koolstofdioxide te verminderen en zo de Nederlandse bijdrage aan wereldwijde klimaatverandering te beperken

Klimaatbestendigheid Toestand waarbij de effecten van de klimaatverandering niet tot problemen leiden; toegerust/voorbereid op de klimaatverandering

Klimaatadaptatie Aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering; het benutten van de kansen van het veranderende klimaat en anticiperen op de bedreigingen ervan

Klimaatneutraal Niet bijdragend aan de klimaatverandering

Klimaatverandering De verandering van het gemiddelde weer of klimaat over een langere periode

KRW Kaderrichtlijn Water, Europese richtlijn die voorschrijft dat de waterkwaliteit van de Europese wateren aan bepaalde eisen moet voldoen

Kwel Grondwater dat onder druk aan de oppervlakte uit de bodem komt. In het algemeen ontstaat kwel door een ondergrondse waterstroom van een hoger gelegen gebied naar een lager gelegen gebied

Landschap Een gebied dat in zijn verschijningsvorm een geheel vormt; het geheel van landschappelijke en cultuurhistorische elementen

Landschappelijke kwaliteit Waardering van het landschap op basis van criteria als aantrekkelijkheid, samenhang, openheid, karakteristiek

Leefbaarheid	Mate van aantrekkelijkheid en/of geschiktheid van een gebied om er te wonen, werken, recreëren en leven
Metropool	Een agglomeratie bestaande uit een zeer grote stad met de bijgelegen stedelijke gebieden, waaronder voorsteden
MIRT	Meerjarenprogramma van het Rijk voor infrastructuur, ruimte en transport
Middensegment huur	In het algemeen heeft dit begrip betrekking op huurwoningen voor personen of huishoudens die te veel verdienen voor een sociale huurwoning maar geen hoge huur of koopwoningen kunnen veroorloven
MIRT onderzoek Oostkant Amsterdam	Onderzoek in het kader van het MIRT programma naar een voorzien knelpunt op termijn op de A1 tussen Muiderberg en Eemnes
MRA	Metropoolregio Amsterdam
Mobiliteit	Verkeer en vervoer; het verplaatsen van mensen of goederen
Nationale Omgevingsvisie (NOVI)	De omgevingsvisie van de Rijksoverheid

Natura 2000-gebied	Gebieden die zijn aangewezen onder de EU Vogelrichtlijn en onder de EU Habitatrichtlijn, altijd ook onderdeel van NNN
Natuurnetwerk Nederland (NNN)	Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden (voorheen Ecologische Hoofdstructuur)
Natuurinclusief	Het vanaf het begin in samenhang rekening houden met ecologie en natuur, gericht op zo groot mogelijke positieve impact op biodiversiteit
NOVI-gebied Groene Hart	Het Rijk benoemt in de NOVI enkele gebieden waar het Rijk extra opgaven en verantwoordelijkheid ziet, zoals het Groene Hart
Omgevingsvisie	De omgevingsvisie is een integrale langetermijnvisie van een bestuursorgaan voor de hele fysieke leefomgeving en haar grondgebied op basis van de Omgevingswet
Omgevingsagenda NOVI	Een omgevingsagenda is een gebiedsgerichte uitwerking van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
OV-knooppunten	Openbaarvervoersknooppunten waar meerdere vormen van vervoer, waarvan in ieder geval HOV of spoor, samenkomen

Peil De waterstand (het niveau) in een polder of een waterlichaam wordt gehandhaafd. Dit kan met behulp van gemalen, spuisluizen en stuwen

Portefeuillehoudersoverleg (pfho) Overleg binnen de Regio Gooi en Vechtstreek waarin wethouders afspraken maken. Het pfho kan colleges gevraagd en ongevraagd adviseren over regionale ontwikkelingen

Regionale voorzieningen Voorzieningen als ziekenhuis, theater, restaurant, recreatieve voorziening, financiële instelling, warenhuis, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs, gezondheidszorg, benzinstation, treinstation, P&R voorziening

Ruimtelijke kwaliteit Ruimtelijke kwaliteit is de balans tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde (bij het maken van keuzes voor nieuwe ontwikkelingen)

regio (Gooi en Vechtstreek) Grondgebied tezamen van de gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdmeren zoals aanwezig op 1 januari 2021

Regio Gooi en Vechtstreek Samenwerkingsverband van de gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdmeren

Regionale Energiestrategie Strategie die beschrijft hoe de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving, de opslag van energie en de energie-infrastructuur vorm krijgen

Regionale veenweidestrategie Door het Rijk aangekondigde strategieën die richting moet geven aan de ontwikkeling van veenweide, met name waar het stoppen van bodemdaling betreft. Op welk schaalniveau de strategieën worden uitgewerkt bepalen provincies

Veenoxidatie Onomkeerbaar proces waarbij veen, door het verlagen van de grond- en/of oppervlaktewaterstand, blootgesteld wordt aan de lucht, waardoor het oxideert en de bodem inklinkt

Rijk-MRA programma's Samen Bouwen aan Bereikbaarheid, Bereikbare Steden Samenwerkingen tussen Rijk en MRA, gericht op verbeteren van mobiliteit, ter voorbereiding op Bestuurlijke Overleggen MIRT

Robuust Deugdelijk, krachtig, stevig en sterk

Samenwerking Gooicorridor Samenwerking tussen overheden en vervoerders om stationsgebieden (OV-knooppunten) en de deur-tot-deurreis (van deur tot openbaar vervoer en verder) langs de Gooicorridor te verbeteren en ontwikkelingen op elkaar af te stemmen

Systeemsprong OV Een forse verbetering van de kwaliteit van het openbaar vervoer, bijvoorbeeld door forse verhoging van frequentie

Sociale woningbouw Woningen met een begrensde huur, gericht op betaalbaarheid voor lagere inkomens

Transformatie Het aanpakken van een gebouw of (werk)locatie waarbij de functie verandert, bijvoorbeeld van bedrijf naar wonen

Transitie Structurele verandering als resultaat van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld economie, cultuur, technologie, instituties en natuur en milieu

UNESCO werelderfgoed Gebieden die door de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur zijn aangewezen als onvervangbaar, uniek en eigendom van de hele wereld, en waarvan het van groot belang wordt geacht om te behouden

Veengebied Gebied waar veen onderdeel uitmaakt van de ondergrond (al dan niet bedekt door andere grondlagen of water)

Veenweidegebied Open weidegebied op veengrond waar hoofdzakelijk vee wordt of werd gehouden

Verstedelijking Verstedelijking of urbanisatie is de geleidelijke uitbreiding van meer intensief bewoonde gebieden, als gevolg van bevolkingsgroei en veranderingen in het levenspatroon van de bevolking

Verstedelijkingsstrategie MRA Strategie voor verstedelijking binnen het gebied van de MRA, die zal dienen als bouwsteen voor de omgevingsagenda voor Noordwest Nederland

Verdroging Verschijnsel waarbij de waterspiegel in het grondwater daalt ten opzichte van het natuurlijke niveau

Verdichten Meer woningen bouwen binnen het stedelijk gebied van stad of dorp. Het kan gaan om invulling van een braakliggende locatie, of om vervanging

Waterrobuust Waterrobuust bouwen is het zodanig vormgeven en inrichten een gebied, dat de impact van bijvoorbeeld ernstige neerslag zo klein mogelijk blijft

Vitaliteit Aanwezigheid en bereikbaarheid van werkgelegenheid en voorzieningen, en om de aanwezigheid van bewoners die het draagvlak vormen voor die functies

IJmeerverbinding

Een mogelijke verbinding voor OV-, en mogelijk weg-, verbinding tussen tenminste een nieuwe stadsdeel Almere Pampus en IJburg middels een tracé dat het IJmeer doorkruist (al dan niet ondergronds)

Vernatten

Het bewust verhogen van de grondwaterstand, door technische maatregelen als drainage of door het aanpassen van het peil

VNG

Vereniging Nederlandse Gemeenten

Historisch context

De ontwikkeling van het gebied begint niet vandaag, maar zijn onderdeel van processen die eeuwen duren. Zonder uitputtend te zijn, worden hieronder ontwikkelingen beschreven die bepalend zijn voor de identiteit van onze leefomgeving. Deze beschrijving laat zien dat de fysieke leefomgeving geen statisch gegeven is maar altijd in ontwikkeling. Sommige processen die nu plaatsvinden zijn al eeuwen geleden ingezet. Inzicht in deze processen kan daarmee bij toekomstige ruimtelijke opgaven verklaren en ook dienen als inspiratie voor de toekomst.

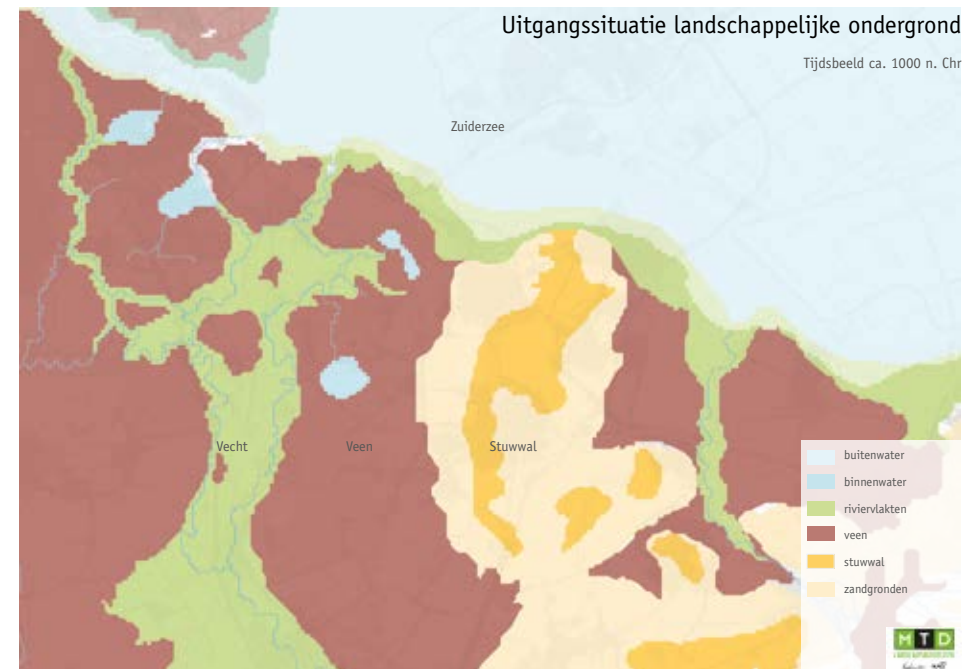
Geologische ontwikkeling

De ondergrond van ons landschap is door grote natuurkrachten gevormd. In de voorlaatste ijstijd drukt ijsmassa's zand- en grindlagen omhoog en zo ontstaan stuwwallen.

Circa 10.000 jaar geleden begint de zeespiegel te stijgen. Door stijgend waterpeil ontstaan moerassen en zoetwatermeren, waar ook de Vechtstreek deel van uitmaakt. Onder water kunnen planten niet meer goed verteren en vormt een grondlaag: veen.

Pas omstreeks 1000 v. Chr. ontstaat het watersysteem dat wij nu kennen als de Vecht. In de 500 jaar hierna vormde de Vecht zich als rivier met de huidige ligging. Bij hoog water in de Vecht zijn de veenmeren langzaam gedicht met klei en slib. Het Horstermeer en het Naardermeer zijn overgebleven.

Het wegslaan van het veengebied is ook ten noorden van de Vechtstreek doorgegaan totdat er weer een verbinding met de Noordzee ontstaat. De Zuiderzee wordt geboren (12e eeuw). Bij grote stormen in de 12e en 13e eeuw zijn nog grote hoeveelheden land weggeslagen.

Het Gooise landschap

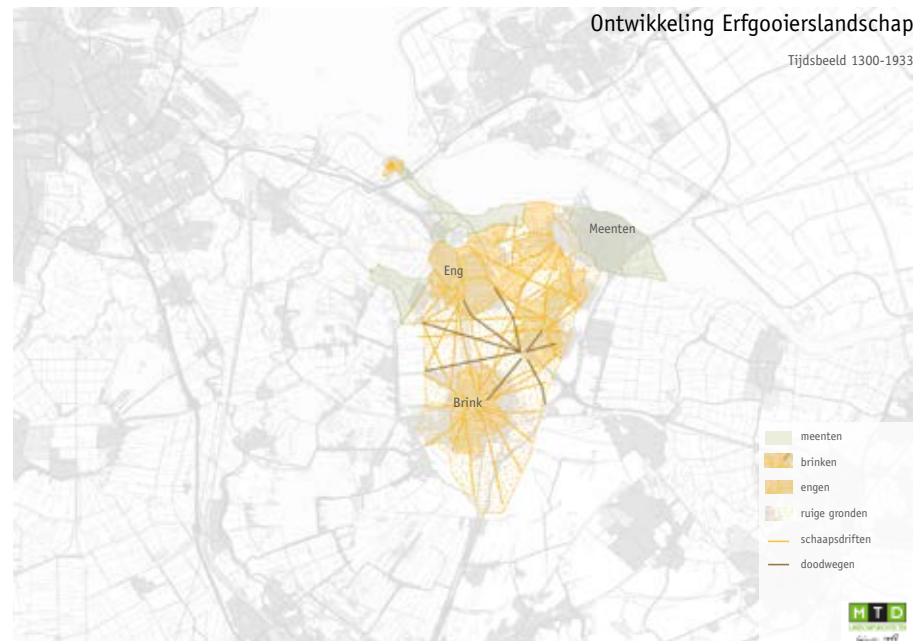
Ontstaan van Gooise dorpen

Op zandgronden komen de drinkplaatsen voor het vee op de laagste plekken waar water verzamelt. Rond deze brinkplaatsen ontstaan tussen 1100 en 1300 kleine agrarische nederzettingen.

Erfgooiers

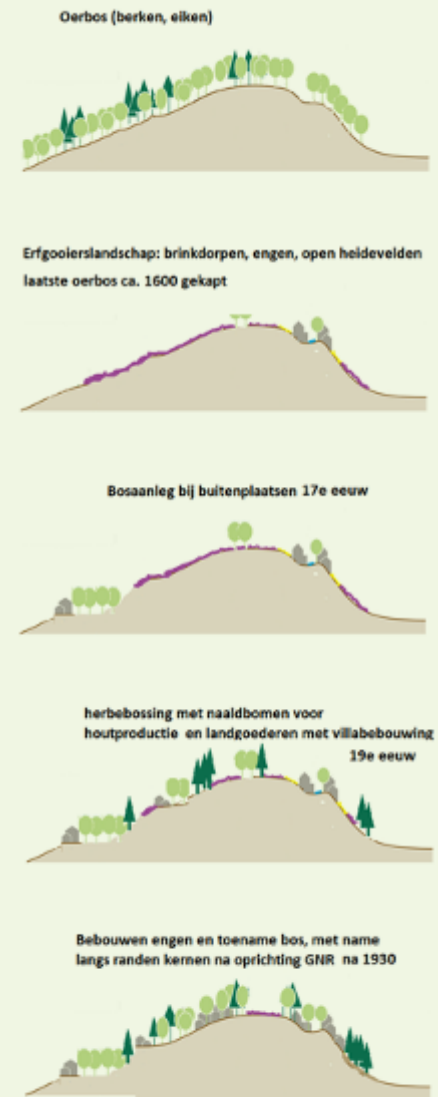
In het Gooi wordt het gangbaar dat boeren de gebruiksrechten van het land konden overdragen op hun erfgenamen. Deze boeren werden Erfgooiers genoemd.

Begin 14e eeuw organiseren deze Erfgooiers zich en maken afspraken over het gebruik van gemeenschappelijke gronden. De Erfgooiers maken grote akkercomplexen rondom de dorpen (engen) en, op grotere afstand in de lager gelegen gebieden, gemeenschappelijke graslanden (de meenten). Daarbuiten zijn 'woeste gronden' met heide en bos. De heidevelden worden afgeplagd en begraasd door schapen. De plaggen en schapenmest wordt gebruikt voor het bemesten van de akkers.

Door de eeuwen heen is het gebied steeds opener geworden door het verwijderen van bomen. Rond 1600 is het laatste oerbos (berken, eiken) gekapt. Vanaf eind 19e eeuw verdwijnt de uitvinding van kunstmest de noodzaak om schapen te houden. Ook vindt er herbosning plaats, met name voor houtproductie.

De informele vastlegging van de gebruiksrechten van de Erfgooiers heeft diverse malen tot ruzie geleid, waarbij de erfgooiers grond kwijtraken voor de aanleg van buitenplaatsen en landgoederen. Ook onderling was er ruzie en in 1912 moet er een speciale wet aan te pas komen om alles definitief te regelen. In 1932 is de Stichting Gooisch Natuurreservaat (GNR) opgericht. Veel heidegronden van de Erfgooiers gaan dan over naar GNR.

De ontginning van het veengebied: van veen tot plas

Vanaf 900 is het hoge veengebied in gebruik genomen. Dit markeert de start van 'de Grote Ontginning' (10e t/m 13e eeuw). Er worden sloten door het veen gegraven zodat de toplaag droog kwam te liggen en kan worden gebruikt. Aan deze periode danken we het karakteristieke slotenpatroon in lange rechte stroken.

Polders

Door de ontwatering daalt het veengebied en op een gegeven moment is het land weer te nat voor akkerbouw. Vanaf de 14e eeuw wordt daarom steeds meer op veeteelt overgeschakeld. Om een stabiel peil in een gebied te houden, worden er hoge kaden omheen gelegd. Het water wordt uit dit gebied geloosd. Zo'n omkaderd gebied met een eigen peil wordt een polder genoemd.

Turfwinning en plassen

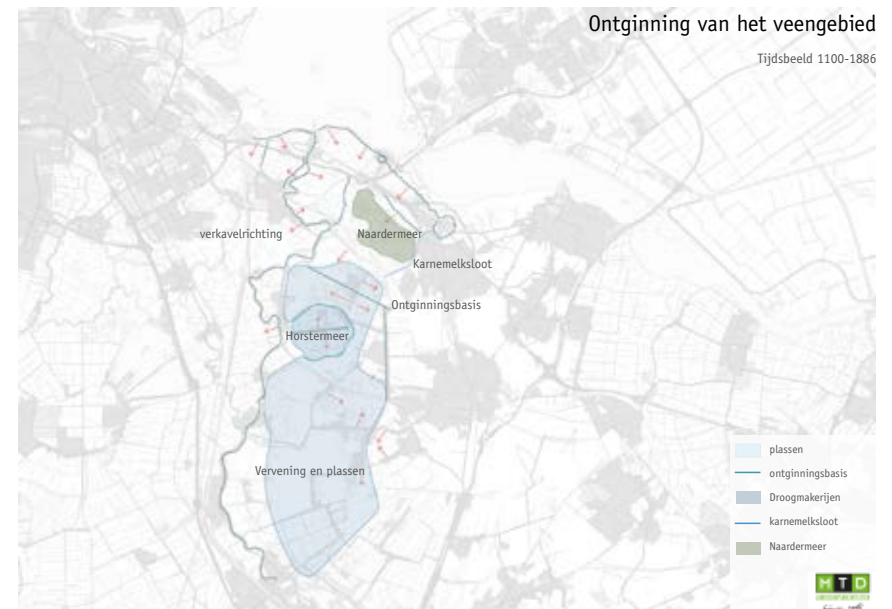
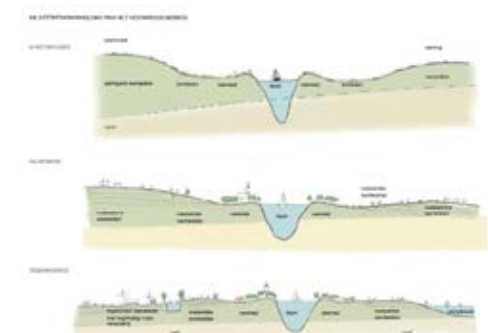
Men ontdekte dat gedroogd veen, turf genoemd, geschikt was als brandstof. Al in de 15e eeuw is turfwinning een belangrijke inkomstenbron in het veengebied. Omdat het land na de turfwinning niet meer bruikbaar is, mag maar een smalle strook worden afgegraven.

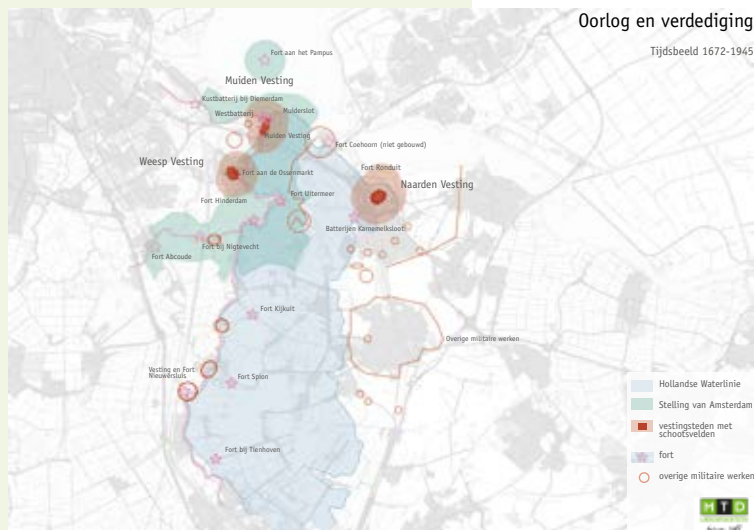
Vanaf de 16e eeuw wordt het veen ook onder water gewonnen. Vanaf naastgelegen kaden of lange, smalle legakkers wordt het veen tot 4 meter diep losgetrokken en opgevist met baggerbeugels. Dit creëert een landschap met lange, smalle akkers: legakkers. De uitgebaggerde stukken hiertussen heten trek- of petgaten. Legakkers en petgaten volgen het verkavelingspatroon. Doordat petgaten breder worden gemaakt dan toegestaan en komen er grotere wateroppervlaktes waar wind en golven meer invloed

op heeft. Veel smalle legakkers houden geen stand en zijn weggeslagen. Er ontstaan omvangrijke plassen. Dit zijn dus geen meren, die zijn van natuurlijke oorsprong.

In de veenplassen gaat de afbraak van de legakkers tot de dag van vandaag door. Het verpulverde veen komt als bagger op de bodem van de plassen terecht waardoor, vooral op plekken waar de petgaten minder dan 2 meter diep zijn, verlanding optreedt. De voormalige legakkers en verlandde petgaten raken dan begroeid met veenbos.

Veen klinkt in als het ontwaterd wordt en in contact komt met lucht. Dit heeft vanaf de ontginning tot gevolg dat het veengebied daalt. Dit proces zet zich nog steeds voort. Langs de Vecht en de Zeedijken lag er door overstromingen klei op het veen, waardoor er geen turf is gewonnen en veen niet in contact komt met lucht. De verkaveling en openheid is hier daarom nog zeer gaaf aanwezig en er is geen of minder sprake van bodemdaling.

Oorlog en verdediging

Tijdsbeeld 1672-1945

Strategische ligging

De strategische ligging aan de Zuiderzee en de Vecht, tussen de steden Amsterdam en Utrecht, heeft een grote invloed gehad op de ontwikkeling van het gebied. Waar de landschappelijke structuren in het gebied met name zijn verbonden met Utrecht, zal de ontwikkeling door menselijke invloed zich sterker relateren aan Amsterdam.

Oorlog en verdediging

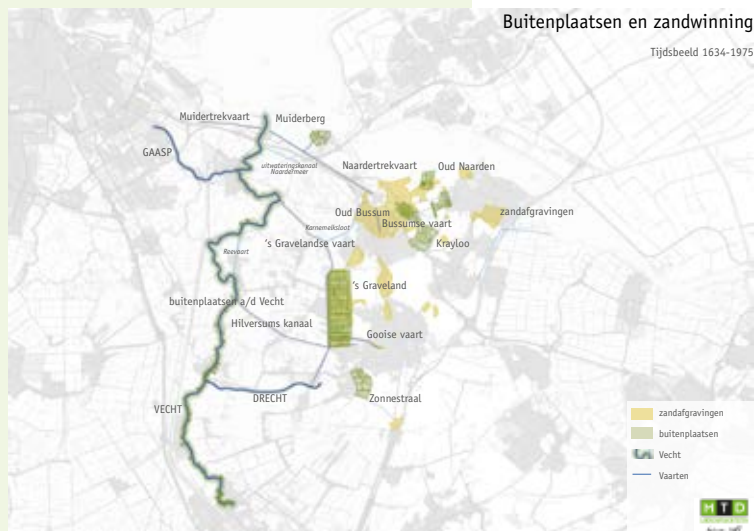
De militaire betekenis van het gebied begint met de twisten tussen het Graafschap Holland en het Sticht Utrecht. Graaf Floris V kocht het 'Gooiland' en veroverd Muiden en Weesp. Het huidige Naarden is gebouwd door het graafschap. Later komt de betekenis van het gebied meer in het licht van de verdediging van de hoofdstad te staan.

Nederland is eeuwenlang met waterlinies verdedigd. Het systeem bestaat uit het tot kniehoogte onder water zetten van het land (inundatie), zodat dit onbegaanbaar en onbevaarbaar is. Het leger trekt zich terug achter een hoofdverdedigingslijn, waar op strategische plekken vestingen, forten en andere versterkingen zijn aangelegd. In het rampjaar 1672 is dit systeem onder meer bij Muiden en Weesp voor het eerst grootschalig toegepast. Dit markeert het begin van de Oude Hollandse Waterlinie, die in 1815 overgaat in de Nieuwe Hollandse Waterlinie, die loopt tussen Muiden en de Biesbosch. Door de eeuwen heen wordt de linie steeds verbeterd en in 1892 komt er een extra linie rond Amsterdam te liggen: de Stelling van Amsterdam. De ligging in de waterlinie brengt ook beperkingen mee: bouwen in de schootsvelden is niet toegestaan en ook in inundatiegebieden is dit niet aantrekkelijk. Hierdoor blijft het open landschap lang in stand.

Pas na de Tweede Wereldoorlog komt een eind aan deze linies. Inmiddels zijn deze linies aangewezen als Unesco-werelderfgoed.

Buitenplaatsen en zandhandel

Rijke Amsterdammers uit de 17e eeuw willen in de zomer de stad uit. De zandgronden in het Gooi blijken aantrekkelijk om buitenplaatsen en landgoederen te vestigen. De bekendste liggen op de westelijke rand

Buitenplaatsen en zandwinning

Tijdsbeeld 1634-1975

van de stuwwal, nabij 's Graveland. Maar ook rond Naarden, Bussum, Huizen, Muiderberg en Hilversum zijn buitenplaatsen gebouwd en landgoederen aangelegd. Na de heideverdelingen (1843) komen er weer nieuwe landgoederen bij. Tot circa 1880-1900 ontstaat een gordel van landgoederen in het Gooi.

Ondanks het verdwijnen van de gebouwen en/of de parkaanleg zijn diverse voormalige buitenplaatsen en landgoederen in hun hoofdstructuur nog steeds herkenbaar.

Aanleg van vaarten

De ligging nabij Amsterdam is ook van groot economisch belang geweest. Door de groei van Amsterdam in de 17e eeuw levert een grote vraag naar zand voor de bouw op, en zo neemt de

zandhandel in het Gooi een grote vlucht. Om het zand naar Amsterdam te vervoeren worden vaarten aangelegd.

De oudste zijn de 's Gravelandse Vaart (1638) en de Weesper-, Naarder- en Muidertrekvaart (1638-1640).

Later is tussen Hilversum en de 's Gravelandse Vaart een verbinding aangelegd (Gooise Vaart).

Grote gebieden bij Hilversum, 's Graveland, Huizen, Naarden en Muiderberg zijn afgegraven. Hierdoor zijn talrijke zanderijen ontstaan: systematisch afgegraven gebieden met een bijbehorend slotenpatroon. De grenzen van de zandafgravingen vormen nog steeds beeldbepalende landschappelijke overgangen.

Sleutelen aan het watersysteem

Water is van cruciale betekenis geweest voor de ontwikkeling van het gebied. Door het water is het veen gevormd. Van nature komt in de Vechtstreek (en ook Eemland) grondwater (kwel) omhoog uit de stuwwal. De schone kwel uit de ondergrond leidt tot hoge natuurwaarden, bijvoorbeeld in het Naardermeer. Gedurende de eeuwen heeft de mens getracht het natuurlijke systeem naar zijn hand te zetten.

Ontwatering veengebied

Landbouw heeft belang bij een droge bovenlaag. Daarom is men bij de ontginning begonnen met ontwateren. Het opkomen van kwel is ongunstig voor landbouw, ook dit is een reden om te ontwateren.

Dijklichamen

Veen klinkt in als het ontwaterd wordt en in contact komt met lucht. Dit heeft vanaf de ontgin-

ning tot gevolg dat het veengebied daalt, zelfs tot onder zeeniveau. Daarom worden in de 12e en 13e eeuw dijken aangelegd langs de Zuiderzee en de Vecht. De hoogteverschillen kunnen ook leiden tot kwelstromen tussen gebieden met verschillende waterpeilen.

Inpoldering

Om een stabiel peil in een gebied te houden, worden er hoge kaden omheen gelegd. Het water wordt uit dit gebied geloosd. Zo'n omkaderd gebied met een eigen peil wordt een polder genoemd. Polders, die onder zeeniveau liggen, moeten worden ontwaterd om niet vol te lopen door neerslag of door ondergrondse waterstromen (kwel). Daarvoor zijn dijken en afwateringskanalen nodig. Vanaf de uitvinding van de windmolen (15e eeuw) wordt het ook mogelijk om tegen de zwaartekracht in water af te voeren. In de Vechtstreek wordt oorspronkelijk het water via de Vecht naar de Zuiderzee gevoerd.

Droogleggingen

Met de uitvinding van de stoommachines wordt het mogelijk om meer gebieden droog te leggen omdat er veel meer water kan worden weggepompt. In 1882 wordt de Horstermeer drooggelegd. Dit heeft nog steeds een grote invloed op het watersysteem in het gebied. Deze laag gelegen polder onttrekt veel water uit de omgeving. Ook komt er zoute kwel omhoog. De druk van de kwel is de reden dat de drooglegging van het Naardermeer mislukt.

Van Zuiderzee naar IJsselmeer

Met de aanleg van de Afsluitdijk (1927-1932) transformeert de Zuiderzee naar het IJsselmeer. Hierdoor werd het water zoet. Het zuidelijke IJsselmeer wordt omgevormd tot het IJmeer en het Gooimeer. Het peil van het IJsselmeer wordt tegennatuurlijk gereguleerd: in de winter staat het peil lager dan in de zomer.

Het Amsterdam-Rijnkanaal

Het Merwedekanaal (later Amsterdam Rijnkanaal) uit 1892 heeft de afwaterende functie van de

Vecht overgenomen. Het gebied watert uiteindelijk af via het Noordzeekanaalgebied. Er wordt juist water ingelaten vanaf het IJmeer, om water van lagere kwaliteit zo snel mogelijk af te voeren.

Drinkwaterwinning

Het schone water in de ondergrond van de stuwwal is zeer geschikt voor waterwinning. In de Loenderveense bevindt zich de door kaden afgescheiden Waterleidingplas die niet in verbinding staat met de andere plassen. Ook hier wordt drinkwater gewonnen.

Verstedelijking

Door verstedelijking wordt steeds meer gebied verhard. Ook wordt er water via riolen afgevoerd. Regenwater kan daarom moeilijker in de grond komen. Dit heeft gevolgen voor de hoeveelheid grondwater.

Verstedelijking

Schaalsprong langs de spoorlijn

Vanaf het einde van de 19e eeuw maakt het gebied een grote schaalsprong. In 1874 komen er treinverbindingen tussen Amsterdam, Hilversum en Amersfoort (de Gooilijn) en tussen Hilversum en Utrecht. Door het spoor wordt het wonen in het Gooi aantrekkelijker voor forensen. Er worden diverse villawijken gebouwd. Ook vestigen zich fabrieken en arbeiders. Hilversum en Bussum maken hierdoor een grote groei in inwoners door.

Door de aanleg van een tramlijn worden ook de Gooise dorpen beter verbonden.

Gooise dorpen veranderen van karakter

In deze periode veranderen de dorpen ook van karakter. Laren en Blaricum ontwikkelen zich als kunstenaarsdorp, Huizen maakt de overgang van vissersdorp naar industrie. Muiderberg wordt een aantrekkelijke badplaats. Hilversum maakt een grote groei door.

Uitbreidingsplannen

Om de groei in goede banen te leiden, moeten gemeenten verplicht uitbreidingsplannen opstellen. Hilversum is uitgebreid naar het karakteristieke stedenbouwkundig plan van W.M. Dudok. In 1926 zijn de militaire beperkingen rond Naarden opgeheven en kandaardoor ook in Bussum verder worden uitgebreid. Deze verstedelijking in het Gooi leidt tot de bebouwing van veel engen.

In de wederopbouwperiode zijn de rest van de engen in het Gooi bebouwd. De overige beperkingen vanwege de waterlinies zijn opgeheven, zodat ook in Muiden en Weesp buiten de vesting wordt gebouwd.

Moderne infrastructuur

In 1932 is de eerste snelweg A1 tussen Muiden en Naarden aangelegd. Later volgen N-wegen, de rest van de A1 en de A27. De aanleg van Flevoland (1968) en de bouw van Almere (vanaf 1976) leidt tot de aanleg van de A6, verlenging van de A27 en de Flevolijn. De snelwegen zijn meerdere keren verbreed en snijden het gebied in verschillende delen.

De tramlijn is verdwenen. Het zal tot 2022 duren voordat met de HOV 't Gooi een moderne equivalent komt.

Bebouwen van de meenten en buitendijkse gronden

Na de aanwijzing tot groeikern (1967), breidt ook Huizen en later Blaricum fors uit op de meentgronden. Ook in de Hilversumse meent, Kerkelanden en het buitendijkse gebied in Muiderberg en Naarden komen wijken. Ook Loosdrecht en Kortenhoef groeien.

Ook komen grote bedrijventerreinen in ontwikkeling, zoals het Mediapark en grote terreinen in Weesp.

In de Vechtstreek gaat de verstedelijking minder snel. De oorspronkelijke lintbebouwing wordt wel steeds dichter. Laren en Blaricum kennen, behalve de Bijvanck, een meer organische ontwikkeling met veel kleinere bouwplannen.

Laatste grote uitleglocaties en inbreiden

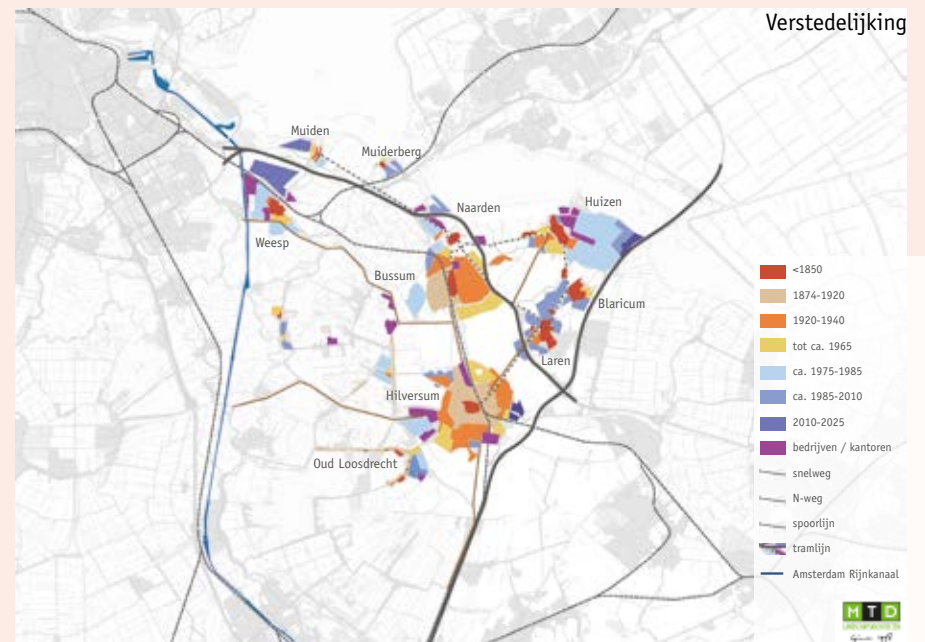
Meest recente grote uitleglocatie in het Gooi is de Blaricummermeent. Dit is de laatste grote uitleglocatie in het Gooi die denkbaar is zonder te raken aan een beschermd natuurgebied. In die zin markeert deze

locatie het einde van de strategie van uitleglocaties aan de buitenzijde van de Gooise dorpen. Ten westen van de Vecht komen vanaf 2018 grote woonwijken in de polders.

Er komen ook steeds meer plannen in het stedelijk gebied, waar bijvoorbeeld oude industrie verdwijnt of kantoren leeg komen te staan.

Groei van de recreatie

Naarmate er meer vrije tijd komt, groeit de recreatie. Het plassegebied ontwikkelt zich tot een grote trekker voor de waterrecreatie, ook de buitenplaatsen en oude kernen trekken veel bezoekers. Tussen Muiderberg en Naarden wordt een buitendijks recreatiegebied aangelegd. Ook het IJmeer en Gooimeer ontwikkelen zich als recreatiegebied. De havens van Muiden en Huizen krijgen een primair recreatieve functie, net als de Vecht.

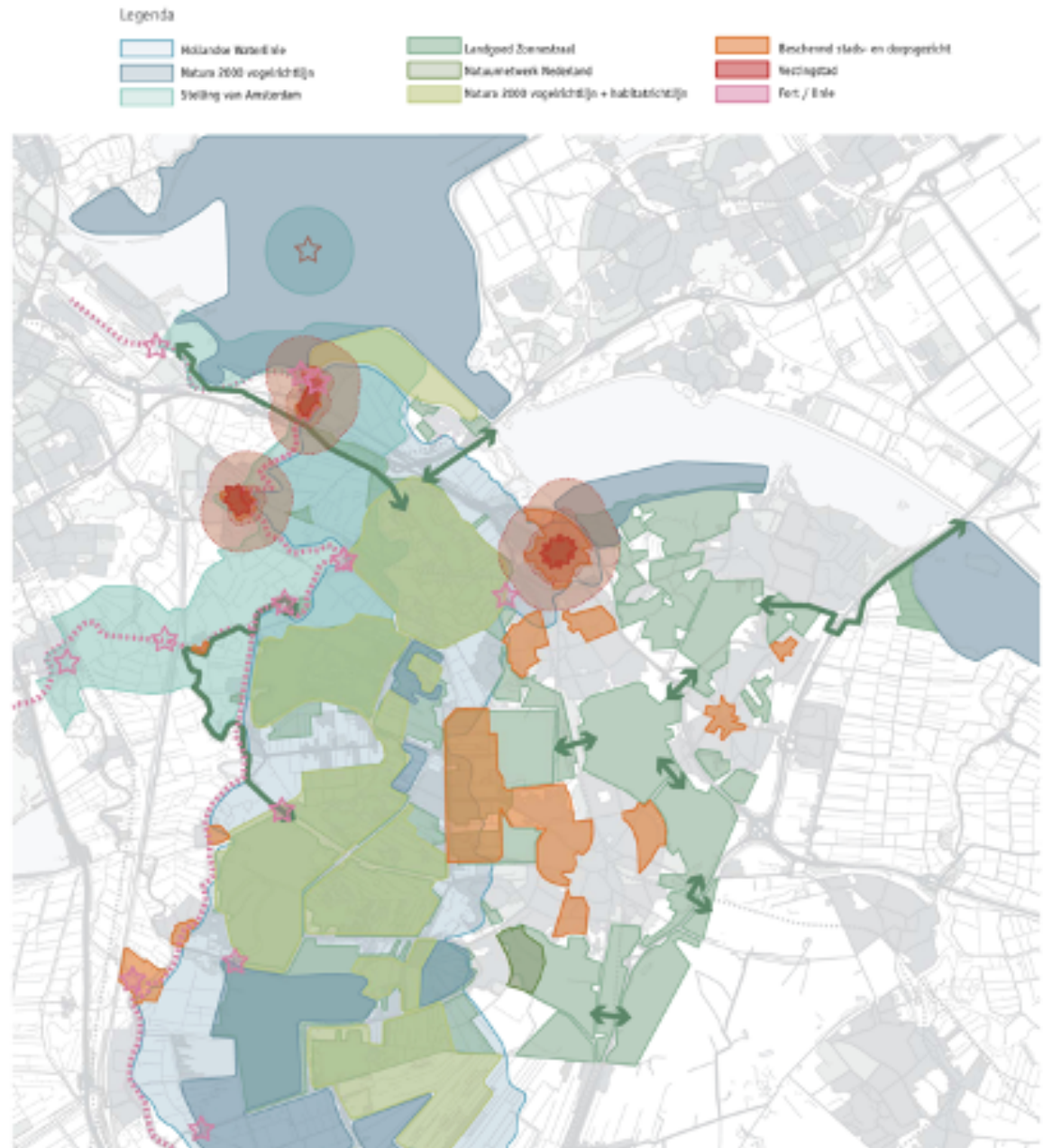
Bakermat van de natuurbeweging

De verstedelijking eind 19e eeuw brengt ook een tegenbeweging op gang. Men gaat steeds meer waarde hechten aan de schoonheid van het landschap en de natuur.

In 1904 komt de gemeente Amsterdam met het plan om van het Naardermeer een vuilstort te maken. Nadat dit plan onder groot protest is geschrapt, richt J.P. Thijsse de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland (Natuurmonumenten) op. In 1906 koopt deze vereniging het Naardermeer en roept het uit tot het eerste Nederlandse natuurreservaat. Later volgen de 's Gravelandse buitenplaatsen en delen van de Oostelijke Vechtplassen als onderdeel van Natuurmonumenten.

Later vreest men dat ook de hei zou worden bebouwd. Dit was in de geschiedenis al vaker op gronden van de Erfgooiers gebeurd. In 1932 is daarom de Stichting Gooisch Natuurreservaat (GNR) opgericht. Veel gronden van de Erfgooiers kwamen in eigendom van GNR. Het GNR verwerft steeds meer gronden, zoals het Spanderswoud.

De natuur- en landschappelijke waarden in het gebied zijn inmiddels zelfs internationaal erkend. Grote delen van de regio vallen onder beschermde natuur of beschermd landschap.

Bovenregionale context

Ook op hoger schaalniveau wordt beleid ontwikkeld waar rekening mee gehouden moet worden. In dit hoofdstuk wordt deze context geschetst.

Nationale omgevingsvisie

De NOVI schetst eerst een toekomstperspectief waarin de ambities naar voren komen. Dan benoemt het Rijk nationale belangen. Dit zijn de inhoudelijke belangen bij de fysieke leefomgeving waarbij het Rijk een rol voor zichzelf ziet en waarvoor het kabinet in politieke zin aanspreekbaar is. Het Rijk is hier niet alleen verantwoordelijk, maar heeft wel een systeemverantwoordelijkheid. Per belang zijn de opgaven benoemd en de rol van het Rijk daarbij.

De NOVI hanteert drie afwegingsprincipes:

1. Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
3. Afwentelen wordt voorkomen.

De benoemde opgaven worden tenslotte in samenhang weergegeven rond 4 prioriteiten:

1. Ruimte maken voor klimaatadaptatie en energietransitie;
2. Duurzaam economisch groeipotentieel;
3. Sterke en gezonde steden en regio's;
4. Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

Op deze prioriteiten worden vervolgens beleidskeuzes geformuleerd. Ingezet wordt op een optimale (inter)nationale bereikbaarheid van steden en economische kerngebieden, die belangrijk zijn voor onze economie. De 'metropolitane ontwikkeling' wordt daarbij als specifiek van belang genoemd. Het Rijk wil een 'integrale verstedelijkingsstrategie' hanteren. Daarbij wordt ingezet op concentratie en openhouden van grote groengebieden. Ook hier worden de metropolen als belangrijke ontwikkellocatie benoemd. Het Rijk kiest ervoor te sturen op de ontwikkeling van

het hele Stedelijk Netwerk Nederland, door nieuwe woon- en werklocaties (ook grensoverschrijdend) te koppelen aan (met name OV-) infrastructuur. Onze regio lijkt grotendeels binnen het stedelijk netwerk te gaan vallen. Hilversum staat expliciet op het kaartbeeld. Ook het Rijk gaat in op de transities in het landelijk gebied. Het gaat hier over opgaven als natuur, transitie van de landbouw, klimaatadaptatie, bodemdaling van veen en landschappelijke en cultuurhistorische (streekeigen) kwaliteiten. Er wordt ambitie voor kringlooplandbouw in 2050 neergezet waarvan de ecologische footprint nagenoeg nul moet zijn. Voor bodemdaling staat er een fundamentele uitspraak: 'Uitgangspunt is hier dat de benadering gaat veranderen: overheden zullen in samenwerking met de mensen die wonen en werken in de gebieden steeds minder 'peil volgt functie' en steeds vaker 'functie volgt peil' hanteren.' Er worden acties benoemd ter uitwerking van de NOVI. Het stedelijk netwerk wordt uitgewerkt in regionale verstedelijkingsstrategieën. De verstedelijkingsstrategieën voor de MRA en regio Utrecht (U-NED) komen uiteindelijk samen in een omgevingsagenda voor landsdeel Noordwest Nederland.

Het Rijk kondigt een nationale strategie voor het landelijk gebied aan. Daar zal 'de stikstof- en klimaataanpak een belangrijk stempel drukken'. Daarna volgt een nationaal programma Landelijk Gebied. Er moeten ook regionale veenweidestrategieën komen.

Voor een select aantal gebieden wil het Rijk zich aanvullend inzetten voor de bescherming van het landschap samen met de bewoners en andere betrokken partijen. Het Rijk richt zich in elk geval op de volgende landschappen: Kustlandschap, Waddenlandschap, Groene Hart, Veluwe, IJsselmeer, Zuidwestelijke Delta en de Nationale Parken.

Omgevingsvisie NH 2050

De provincie Noord-Holland heeft in november 2018 al een omgevingsvisie vastgesteld. In de omgevingsvisie benoemt de provincie ambities voor de lange termijn. Het beleid wordt uitgewerkt aan de hand van 'bewegingen', die samenhangende beleidslijnen illustreren.

Ambities die voor regio G&V relevant zijn:

- Evenwichtige balans tussen economische groei en leefbaarheid.
- Biodiversiteit vergroten.
- Halen normen Kaderrichtlijn water in 2027, WHO normen gezondheid in 2050.
- Voorkeur binnenstedelijk bouwen, aanbod woon-werk afstemmen.
- Klimaatneutraal in 2050, rekening houdend met ambities verstedelijking en landschap. Energiewinning moet passen bij 'de draagkracht van het landschap'.
- Bodemdaling veenweidegebied afremmen, stoppen en waar mogelijk herstellen.

In Gooi en Vechtstreek komen de bewegingen Dynamisch schiereiland, Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen, sterke regio's en Natuurlijk vitaal landelijke omgeving bij elkaar.

Metropool in Ontwikkeling

- Binnenstedelijk bouwen.
- Regionaal verkeer boven doorgaand verkeer.
- Metropolitain landschap.

Sterke kernen, sterke regio's

- Nieuwe ontwikkelingen van woningbouw en voorzieningen worden geconcentreerd in kernen, passend bij de rol van de kernen in het regionale netwerk, en voegen zich naar de vraag op basis van de meest actuele cijfers.

Afbeelding: sterke kernen, sterke regio's

Natuurlijk en vitaal landelijk gebied

- Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.
- Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.
- Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.

Dynamisch schiereiland

- Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid en karakteristieken van de kustlandschappen en aanliggende grote wateren en karakteristieken van de kustlijnen.
- Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren

Bronvermelding

Verkenningfase samenwerking omgevingsvisie

- Verkenning Gooi en Vechtstreek 2040 (2018)
- Analysefase samenwerking Gooi en Vechtstreek (2019-2020)

Documenten die zijn gebruikt voor deze stukken zijn hier niet apart vermeld.

Regionaal beleid en documenten

- Regionale woonvisie (2015)
- Regionale Samenwerkingsagenda (2019-2022)
- Startnotitie Regionale Energiestrategie (2019)
- Onderzoek energietransitie en cultuurhistorie Gooi en Vechtstreek' (Land-ID, 2019)
- MIRT onderzoek Oostkant Amsterdam (2014-2017)
- Landschapsbeeld Gooi en Vechtstreek (Regio en MTD, 2018)
- Verkenning IJmeer/Gooimeer (Regio en MTD, 2019)
- Analyse werklocaties Gooi en Vechtstreek (Ecorys, 2020)

Overig

- Nationale Omgevingsvisie (2020)
- Omgevingsvisie NH2050, inclusief achterliggende onderzoeken (2018)
- Ontwerp-omgevingsvisie Utrecht (2020)
- OV Toekomstbeeld (2020)
- Regionaal OV Toekomstbeeld Noord-Holland en Flevoland (2019)
- Onderzoek Resilience by Design (Defacto en One Architecture, 2020)

Reacties van:

- Platform woningcorporaties Gooi en Vechtstreek (samenwerking tussen De Alliantie Gooi en Vechtstreek, Dudok Wonen, Het Gooi en Omstreken, Vecht en Omstreken, Woningstichting Naarden en Ymere)
- Transport en Logistiek Nederland
- Evofenedex
- GGD/GHOR
- Veiligheidsregio
- ProRail
- NS
- Connexion
- Natuurmonumenten
- Goois Natuurreservaat
- Tussen Vecht en Eem
- Vrienden van het Gooi
- Vechtplassencommissie
- Heemschut Noord-Holland
- Land- en Tuinbouworganisatie Noord (LTO)
- Bedrijvenfederatie Gooi en Vechtstreek
- PWN
- Fietsersbond

COLOFON
Volgt nog

